

Groupe d'Etats contre la corruption
Group of States against corruption

**ŽMOGAUS TEISIŲ IR TEISĖS REIKALŲ GENERALINIS DIREKTORATAS
STEBĖSENOS DIREKTORATAS**

Strasbūras, 2009 m. liepos 2 d.

**Greco Eval III Rep (2008) 10E
I tema**

Trečiasis vertinimo etapas

Vertinimo ataskaita Lietuvai dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos straipsnių inkriminavimo (I tema)

Primta 43-jame GRECO
plenariniame posėdyje
(Strasbūras, 2009 m. birželio 29 d. – liepos 2 d.)

I. IŽANGA

1. Lietuva Valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) nare tapo 1999 m. Pirmojo vertinimo etapo ataskaitą (Greco Eval I Rep (2002) 1E) Lietuvai GRECO priėmė 8-ajame plenariniame posėdyje (2002 m. kovo 8 d.), o antrojo vertinimo etapo ataskaitą (Greco Eval II Rep (2004) 12E) – 23-ajame plenariniame posėdyje (2005 m. gegužės 20 d.). Minėtosios vertinimo ataskaitos ir atitinkamos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitos paskelbtos GRECO tinklalapyje (<http://www.coe.int/greco>).
2. Dabartiniame trečiajame vertinimo etape (prasidėjusiame 2007 m. sausio 1 d.) GRECO nagrinėja šias temas:
 - **I tema – Inkriminavimas:** Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos (ESS Nr. 173) 1a ir 1b, 2–12, 15–17 straipsniai ir 19 straipsnio 1 dalis, jos Papildomo protokolo (ESS Nr. 191) 1–6 straipsniai ir 2 vadovaujantysis principas (baudžiamoji atsakomybė už korupciją).
 - **II tema – Politinių partijų finansavimo skaidrumas:** Rekomendacijos Rec(2003)4 dėl bendrųjų taisyklių kovojant su korupcija finansuojant politines partijas ir rinkimų kampanijas 8, 11, 12, 13b, 14 ir 16 straipsniai ir, bendresne prasme, 15-asis vadovaujantysis principas (politinių partijų ir rinkimų kampanijų finansavimas).
3. GRECO vertinimo grupė (toliau – GET) Lietuvoje lankėsi 2009 m. sausio 26–30 d. I temos GET (sausio 26–27 d.) sudarė Dublino universitetinio koledžo (Airija) Teisės fakulteto teisės profesorius Finbarr McAuley ir Europos universiteto Makedonijos Respublikoje (Buvusios Jugoslavijos Makedonijos Respublikoje) dekanė, baudžiamosios teisės profesorė Slagjana Taseva. GET padėjo GRECO sekretoriato darbuotojas Christophe Speckbacher. Iki GET ekspertų atvykimo į Lietuvą, jiems buvo pateikti atsakymai į vertinimo klausimyną (dokumentas Greco Eval III (2008) 8E, I tema).
4. GET susitiko su šių valdžios institucijų atstovais: LR teisingumo ministerijos (Tarptautinės teisės departamento, Administracinės ir baudžiamosios justicijos departamento, Teisės instituto), Specialiųjų tyrimų tarnybos, Policijos departamento (Baudžiamosios teisės skyriaus), Muitinės departamento (Tyrimų skyriaus), Generalinės prokuratūros, Vilniaus apygardos prokuratūros, Aukščiausiojo Teismo, Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo. GET taip pat susitiko su NVO „Transparency International“ ir Teisėjų tarybos atstovais.
5. Ši GRECO trečiojo vertinimo etapo I temos „Inkriminavimas“ ataskaita parengta remiantis atsakymais į klausimyną ir vizito Lietuvoje metu suteikta informacija. Pagrindinis ataskaitos tikslas – įvertinti Lietuvos valdžios institucijų priimtas priemones, kuriomis siekiama tenkinti reikalavimus, numatytus 2 punkte nurodytų straipsnių nuostatose. Šioje ataskaitoje pateikiamas padėties apibūdinimas, po jo – kritinė analizė. Išvadose pateikiamas ir GRECO priimtų rekomendacijų Lietuvai, kurios turėtų padėti šaliai geriau tenkinti minimų nuostatų reikalavimus, sąrašas.
6. II temos „Partijų finansavimo skaidrumas“ ataskaita pateikta dokumente Greco Eval III Rep

(2008) 10E, II tema.

II. INKRIMINAVIMAS

Padėties apibūdinimas

7. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos (ESS Nr. 173) Lietuvoje buvo ratifikuota 2002 m. kovo 8 d., o šalyje pradėjo galioti 2002 m. liepos 1 d. Lietuva nepateikė jokių Konvencijos išlygų.
8. Šalis nėra ratifikavusi (ir nėra pasirašiusi) Baudžiamosios teisės konvencijos Papildomo protokolo (ESS Nr. 191).

Vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimas (ESS Nr. 173 1–3 ir 19 straipsniai)

Nusikaltimo sąvokos apibrėžimas

9. Baudžiamoji atsakomybė už valstybės pareigūnų papirkimą numatyta LR baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 227 straipsnyje. Šiame atsakomybę už papirkimą numatančiame straipsnyje nustatytos skirtingos nusikalstamos veikos formos: 1) papirkimas už teisėtą veikimą ar neveikimą (1 straipsnio dalis); 2) papirkimas sunkinančiomis aplinkybėmis (2 straipsnio dalis) a) už neteisėtą veikimą arba b) duodant didelės vertės kyšį (maždaug 9 413 EUR); ir 3) papirkimas duodant mažesnės nei 38 EUR vertės kyšį (3 straipsnio dalis). Be to, 227 straipsnyje numatytas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės (plačiau žr. šios ataskaitos 59 punktą).

BK 227 straipsnis. Papirkimas

1. Tas, kas tiesiogiai arba netiesiogiai pasiūlė, pažadėjo duoti arba davė kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už pageidaujamą teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, arba tarpininkui siekdamas tų pačių rezultatų, baudžiamas laisvės apribojimu arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus, siūlydamas, pažadėdamas duoti arba duodamas didesnės negu 250 MGL¹ vertės kyšį arba tokius veiksmus padarė siekdamas neteisėtos paperkamo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikos vykdant įgaliojimus, baudžiamas laisvės atėmimu iki ketverių metų.

3. Tas, kas atliko šio straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus, pasiūlydamas, pažadėdamas arba duodamas mažesnės negu 1 MGL² vertės kyšį, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas laisvės apribojimu arba bauda, arba areštu.

4. Asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, jeigu kyšio iš jo buvo reikalaujama, provokuojama jį duoti ir kyšį jis pasiūlė, pažadėjo ar davė su teisėsaugos institucijos žinia.

5. Už šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

10. Baudžiamoji atsakomybė už valstybės pareigūnų kyšininkavimą numatyta BK 225 straipsnyje. BK 225 straipsnis iš dalies panašus į 227 straipsnį. Jame taip pat numatytos

¹ MGL – „minimalus gyvenimo lygis“, kuris Lietuvoje sudaro 130 litų (toliau – Lt) (maždaug 38 EUR). Tad 250 MGL sudaro 32 500 Lt (maždaug 9 413 EUR).

² 130 Lt (maždaug 37,65 EUR).

skirtingos nusikalstamos veikos formos: 1) kaip ir anksčiau, kyšininkavimas už teisėtą veikimą ar neveikimą (1 straipsnio dalis); 2) kyšininkavimas sunkinančiomis aplinkybėmis už neteisėtą veikimą ar neveikimą (2 straipsnio dalis); 3) didelės vertės kyšio ėmimas sunkinančiomis aplinkybėmis už teisėtą ar neteisėtą veikimą (3 straipsnio dalis); 4) smulkus kyšininkavimas už teisėtą arba neteisėtą veikimą, kai kyšio vertė mažesnė nei 38 EUR (4 straipsnio dalis).

BK 225 straipsnis. Kyšininkavimas

1. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs, pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti už teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

2. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs, pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti už neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

3. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs, pažadėjęs ar susitaręs priimti didesnės negu 250 MGL vertės kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki aštuonerių metų.

4. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai priėmęs, pažadėjęs ar susitaręs priimti mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu.

5. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Nusikaltimo sudėties elementai ir sąvokos

„Vietos valstybės pareigūnas“

11. 230 straipsnyje pateiktas „valstybės tarnautojo“ sąvokos, vartojamos be kita ko ir minėtuose straipsniuose, numatančiuose baudžiamąją atsakomybę už kyšininkavimą ir papirkimą, apibrėžimas.

230 straipsnis. Sąvokų išaiškinimas

1. Šiame skyriuje nurodyti valstybės tarnautojai yra asmenys, dirbantys valstybės tarnyboje, – valstybės politikai, viešojo administravimo valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą bei kiti asmenys, kurie dirbdami valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, teisminėse, teisėsaugos, valstybės kontrolės bei priežiūros ir joms prilygintose institucijose atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas.

2. Valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, turintis atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėse teisminėse institucijose, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas.

3. Be to, valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, kuris dirba bet kokioje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje ar verčiasi profesine veikla ir turi atitinkamus viešojo administravimo įgaliojimus, ar teikia viešąsias paslaugas, išskyrus ūkines ar technines funkcijas atliekantį asmenį.

12. Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad šis sąvokos apibrėžimas atitinka Konvencijos

reikalavimus: jis apima atskiras asmenų, išvardytų Konvencijos 1 straipsnio a ir b punktuose (pareigūnai ar valstybės pareigūnai, merai, ministrai, prokurorai, teisėjai ir teisminių institucijų darbuotojai), kategorijas, jame nurodyti ir oficialūs kandidatai į tokias pareigas. Be to, 230 straipsnio 3 dalyje „valstybės tarnautojo“ sąvoka dar labiau išplečiama ir ji apima asmenis, dirbančius nevalstybinėse ir privačiose įstaigose, įmonėse ar organizacijose, jei tokie asmenys turi atitinkamus viešojo administravimo įgaliojimus, turi teisę veikti tos įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu arba teikia viešąsias paslaugas (taip pat žr. informaciją apie korupciją privačiajame sektoriuje, 29 punktą).

„Žada, siūlo ar duoda“ (papirkimas)

13. BK 227 straipsnyje „Papirkimas“ aiškiai numatyti terminai „pasiūlė, pažadėjo duoti arba davė“. Klausimyno atsakymuose nepateikta išsamių paaiškinimų, kaip reiktų aiškinti šias sąvokas, tačiau iš Aukščiausiojo Teismo nutarčių matyti, kaip taikomos nuostatos dėl papirkimo³.

„Prašo arba gauna, priima pasiūlymą ar pažadą“ (kyšininkavimas)

14. BK 225 straipsnyje „Kyšininkavimas“ nurodyta „priėmęs, pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį, reikalavęs ar provokavęs jį duoti“. Atsakymuose į klausimą nepateikta išsamių paaiškinimų, kaip taikomos šios nuostatos. Iš kai kurių Aukščiausiojo Teismo nutarčių matyti, kaip taikomos nuostatos dėl kyšininkavimo, pavyzdžiui, LAT 2006 m. vasario 21 d. nutartis (žr. priedą), kuria kaltinamasis buvo nuteistas už „pažadą priimti kyšį“, sudarantį 600 Lt (maždaug 174 EUR).

„Bet koks nepagrįstas atlygis“

15. BK 225 ir 227 straipsniuose nėra tiesiogiai vartojama sąvoka „nepagrįstas atlygis“, o minimas „kyšis“. Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad kyšiu gali būti laikoma bet kokios rūšies neteisėtai gaunama turtinga, t. y. materialinės vertybės arba suteiktos materialinio pobūdžio paslaugos (pvz., pinigai, vertybiniai popieriai, meno kūriniai, kilnojamasis ar nekilnojamasis turtas, teisiniai ir kiti dokumentai, patvirtinantys turto

³ - 2007 m. balandžio 3 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2007: V. N. nuteistas už tai, kad 2006 m. gegužės 7 d. bandė duoti kyšį dviem kelių policijos patruliams automobilyje, kuriuo jis buvo vežamas į ligoninę siekiant atlikti kraujo tyrimui, skirtą jo neblaivumui nustatyti. Jis spontaniškai padėjo 90 Lt (26 EUR) kyšį į daiktų dėtuve, esančią tarp priekinių automobilio sėdynių, už tai, kad nebūtų vežamas į ligoninę ir nebūtų surašytas administracinės teisės pažeidimo protokolas.

- 2006 m. kovo 14 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2006: L. Š. nuteista už tai, kad 2005 m. sausio 14 d. į apylinkės teismo kabinetą atnešė polietileno maišelį, kuriame buvo du užklijuoti vokai ir maisto produktai. Vokus L. Š. paskyrė apylinkės teismo teisėjui A. V. ir apylinkės teismo posėdžių sekretorei S. P. Vokuose buvo atitinkamai 200 Lt (58 EUR) ir 100 Lt (29 EUR) kupiūros. Paaiškinusi A. V. ir S. P., kad tai ne kyšis, o dovanėlė, L. Š. paliko maišelį su jame esančiais daiktais minėtame kabinete, prie drabužių kabyklos, ir skubiai pasišalino.

- 2004 m. kovo 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-156/2004: LAT paliko galioti Šiaulių miesto apylinkės teismo 2003 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendį, kuriuo S. N. buvo nuteista už tai, kad 2002 m. liepos 29 d. Šiaulių miesto Vyriausiojo policijos komisariato kriminalinės policijos organizuoto nusikalstamumo tyrimo tarnybos vyresniajai inspektorei A. P. davė kyšį – 126 Lt (36 EUR) vertės tualetinį vandenį „Guccy Envy“ už pageidaujamą šios valstybės tarnautojos teisėtą veikimą jai vykdant suteiktus įgaliojimus.

nuosavybės teisę arba kitas teises į turtą; materialinio pobūdžio paslaugos, pvz., nemokamas automobilio ar būsto remontas, beprocentė paskola, mokesčių lengvatos ir pan.). Institucijos taip pat nurodo, kad nematerialinė nauda (t. y. paslaugos, garbės pareigos ar titulai ir pan.) nepatenka į kyšio sąvokos apibrėžimą. Kita vertus, kyšio vertė neturi jokios įtakos pačiai atsakomybei: ji tik laikytina lengvinančiomis arba sunkinančiomis aplinkybėmis, nes kyšininkavimas, kai kyšio vertė yra mažesnė nei 130 Lt (maždaug 38 EUR), laikomas baudžiamuoju nusižengimu, o panaši veika, susijusi su didesnės nei 32 500 Lt (maždaug 9 413 EUR) vertės kyšiu, laikoma kyšininkavimu sunkinančiomis aplinkybėmis, už kurį numatyta didesnė maksimali bausmė. Iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos matyti, kad bet kuri vertę turinti materialinė nauda yra laikytina kyšiu. 2007 m. kovo 20 d. nutartimi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą (ir panašų pirmosios instancijos teismo sprendimą) byloje, kurioje asmuo buvo išteisintas dėl 20 Lt (maždaug 6 EUR) kyšio siūlymo dviem kelių policijos patruliams. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad „vairuotojai (...) paprastai duoda mažesnę nei 1 MGL [t. y. mažesnę nei 38 EUR] dydžio kyšį. Tokie teismų sprendimai [t. y. apeliacinės ir pirmosios instancijos teismų] gali paskatinti ir kitus teismus priimti panašius sprendimus analogiškose bylose. Dėl to teismų praktika gali nueiti tuo keliu, kad asmenys, duodantys kyšį valstybės tarnautojui iki 1 MGL už neteisėtų veiksmų padarymą, iš viso nebus traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Tai gali iš esmės labai neigiamai įtakoti valstybės pastangas stiprinti kyšininkavimo kontrolę.“

„Tiesiogiai ar netiesiogiai“

16. Nepateikdamos išsamesnio paaiškinimo, Lietuvos valdžios institucijos nurodė, kad BK 225 straipsnyje „Kyšininkavimas“ aiškiai vartojamos sąvokos „tiesiogiai ar netiesiogiai“, o 227 straipsnyje „Papirkimas“ vartojami žodžiai „jam arba tarpininkui“. Vykstant diskusijoms Lietuvoje, GET išsiaiškino, kad žodžių „tiesiogiai ar netiesiogiai“ prasmė skiriasi nuo jų prasmės Konvencijoje, nes jie visų pirma reiškia „atvirą arba numanomą“ pasiūlymą ar reikalavimą. Tačiau kai kurie diskusijų dalyviai teigė, kad pasakymas „tiesiogiai ar netiesiogiai“ turi dvi prasmes ir kartais reiškia tarpininko dalyvavimą arba nedalyvavimą.

„Sau pačiam ar bet kuriam kitam asmeniui“

17. BK 225 straipsnyje „Kyšininkavimas“ aiškiai nurodyti tretieji asmenys, gaunantys kyšį, nes vartojami žodžiai „savo ar kitų naudai“. BK 227 straipsnyje „Papirkimas“ panašių formuluočių nėra.

„Už jo, kaip valstybės pareigūno, veikimą arba neveikimą“

18. BK 225 ir 227 straipsniuose vartojami žodžiai „vykdant įgaliojimus“.
19. Kaip jau minėta, BK 225 ir 227 straipsniuose daromas skirtumas tarp teisėto ar neteisėto veikimo ir neveikimo. Jeigu valstybės pareigūnas veikia pažeisdamas tarnybines pareigas,

jam taikomos griežtesnės sankcijos nei už jo teisėtą veikimą ar neveikimą⁴.

„Tyčiniai veiksmai“

20. Remiantis BK 16 straipsniu, asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik Baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais. Kadangi nei 225 straipsnyje, nei 227 straipsnyje nenurodyta, kad šie baudžiamieji nusižengimai gali būti padaryti dėl neatsargumo, tokie baudžiamieji nusižengimai gali būti padaryti tik tyčia.

Sankcijos

21. BK 227 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad už papirkimą taikoma sankcija yra laisvės apribojimas⁵ arba bauda, arba sulaikymas (areštas)⁶, arba laisvės atėmimas iki dvejų metų. Atsakymuose į klausimą nebuvo pateikta daugiau informacijos apie pinigines bausmes. Jų dydis nustatomas pagal BK 11 straipsnio (kuriame nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius, priklausomai nuo taikomų bausmių – žr. 12 išnašoje pateiktą 11 straipsnio tekstą), 12 straipsnio (baudžiamieji nusižengimai) ir 47⁷ straipsnio

⁴ LAT 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-289/2006: D. G. nuteista už tai, kad būdama valstybės tarnautoja, savo naudai priėmė kyšį už neteisėtą veikimą, o būtent: būdama Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos vyriausioji specialistė, 2003 m. vasario 7 d. bendrovės „X“ patalpose iš šios bendrovės direktoriaus A. J. ji priėmė 400 Lt (116 EUR) ir 50 Lt (14,5 EUR) vertės riešutų rinkinį už tai, kad vykdydama savo tarnybines funkcijas, tačiau neturėdama reikiamų įgaliojimų, surašė neteisėtą dokumentą – aktą apie maisto tvarkymo įmonių atitikimo privalomuosius reikalavimus patikrinimo, kuriame nurodė, kad netinkama maistui produkcija – 3 784 kg lazdyno riešutų – yra sunaikinta.

⁵ **Laisvės apribojimas** yra apibrėžtas BK 48 straipsnyje. „Asmenys, nuteisti laisvės apribojimo bausme, privalo: 1) be teismo ar bausmę vykdančios institucijos žinios nekeisti gyvenamosios vietos; 2) vykdyti teismo nustatytus įpareigojimus ir laikytis teismo nustatytų draudimų; 3) nustatyta tvarka atsiskaityti, kaip vykdo draudimus ir įpareigojimus.“ Be to, teismas gali nustatyti vieną ar kelis draudimus bei įpareigojimus (pvz., bendrauti su tam tikrais asmenimis, tam tikru laiku būti namuose, atlyginti padarytą turtinę žalą ir pan.).

⁶ Baudžiamojo kodekso vertime į anglų kalbą, kuris buvo pateiktas GET, vietoje „sulaikymo“ vartojamas žodis „areštas“. BK 49 straipsnyje nustatyta, kad **areštas (arba sulaikymas)** yra „trumpalaikis laisvės atėmimas, atliekamas areštineje“. Arešto terminas skaičiuojamas paromis. Už nusikaltimą nustatoma nuo 15 iki 90 parų arešto, už baudžiamąjį nusižengimą – nuo 10 iki 45 parų arešto. Arešto laikas už nusikalstamą veiką straipsnio sankcijoje nenurodomas. Jį nustato teismas, skirdamas bausmę. Jeigu paskirta iki 45 parų arešto, teismas gali nustatyti atlikti jį poilsio dienomis. Jeigu asmuo pažeidžia šią arešto atlikimo tvarką, ją teismas savo sprendimu gali pakeisti įprastine arešto atlikimo tvarka.

⁷ **47 straipsnis. Bauda**

1. Bauda yra pinigine bausmė, teismo skiriama šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais.
2. Bauda skaičiuojama minimalaus gyvenimo lygio (MGL) dydžiais. Minimali bauda yra vieno MGL dydžio.
3. Nustatoma bauda:
 - 1) už baudžiamąjį nusižengimą – iki 50 MGL dydžio [**taikoma 227 str. 3 d., 225 str. 4 d., 226 str. 2 d.**];
 - 2) už nesunkų nusikaltimą – iki 100 MGL dydžio [**taikoma 227 str. 1 d. ir 226 str. 1 d.**];
 - 3) už apysunkų nusikaltimą – iki 200 MGL dydžio [**taikoma 227 str. 2 d. ir 225 str. 1 ir 2 d.**];
 - 4) už sunkų nusikaltimą – iki 300 MGL dydžio [**taikoma 225 str. 3 d.**];
 - 5) už neatsargų nusikaltimą – iki 75 MGL dydžio.
4. Juridiniams asmeniui nustatoma iki 50 000 MGL dydžio bauda.
5. Baudos dydis už padarytą nusikalstamą veiką straipsnio sankcijoje nenurodomas. Jį nustato teismas, skirdamas bausmę.
6. Jeigu asmuo neturi lėšų susimokėti teismo paskirtą baudą, teismas, vadovaudamasis šio kodekso 65 straipsnyje nustatytomis taisyklėmis, nuteistojo sutikimu šią bausmę gali pakeisti viešaisiais darbais.

(kuriame numatytas didžiausias baudų, taikomų už kiekvienos kategorijos nusikaltimus, dydis, apskaičiuojamas pagal minimalų gyvenimo lygį arba MGL) nuostatas. Papirkimas, o taip pat kyšininkavimas ir prekyba poveikiu (tarpininko kyšininkavimas), priskiriamas įvairioms nusikaltimų kategorijoms atsižvelgiant į jau minėtas straipsnio dalis⁸.

22. Jeigu veika susijusi su kyšiu, kurio vertė sudaro 250 MGL (32 500 Lt arba maždaug 9 413 EUR) ar daugiau, arba su paperkamo asmens neteisėtu veikimu arba neveikimu, taikoma sankcija (remiantis 227 straipsnio 2 dalimi) yra ketverių metų laisvės atėmimas. Tačiau, jeigu kyšio vertė yra ne daugiau kaip 1 MGL⁹ (130 Lt arba maždaug 38 EUR), kyšio davėjui gali būti taikomas tik laisvės apribojimas, sulaikymas (areštas) (BK 227 straipsnio 3 dalis) arba bauda.
23. Už kyšininkavimą (BK 225 straipsnio 1 dalis) taikoma sankcija yra teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas arba laisvės atėmimas iki ketverių metų. Neteisėto veikimo arba neveikimo atveju, kyšio gavėjas gali, kaip ir anksčiau, būti baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų; jeigu kyšio vertė sudaro 250 MGL (32 500 Lt arba maždaug 9 413 EUR) ar daugiau, ilgiausia laisvės atėmimo bausmė gali būti nuo dvejų iki aštuonerių metų, nepriklausomai nuo to, ar veikimas arba neveikimas buvo teisėtas ar ne. O jeigu kyšis yra mažesnis nei 1 MGL, atitinkamam valstybės pareigūnui galima tik atimti teisę dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla.
24. Taikant apskaičiavimo pagal nusikaltimo sunkumo kategoriją ir baudų dydžio, nustatomo pagal MGL, sistemą gali būti skiriamos tokios bausmos: pagal BK 225 straipsnį gali būti skiriama ne didesnė kaip 1 900–11 400 EUR bauda, pagal BK 226 straipsnį – 1 900–3 800 EUR, o pagal BK 227 straipsnį – 1 900–7 600 EUR. Vadovaujantis BK 42 straipsniu, padarius vieną nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą gali būti skiriama tik viena bausmė (bausmės nesubendrinamos). BK 63 ir 64 straipsniuose numatyta, kaip skiriamos bausmės kelias nusikaltimas veikas padariusiam asmeniui.
25. Sankcijos, kurios gali būti taikomos už kitus panašius nusikaltimus: a) už piktnaudžiavimą (BK 228 straipsnis): teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas arba bauda, arba areštas (sulaikymas), arba laisvės atėmimas nuo ketverių iki šešerių metų (atsižvelgiant į aplinkybes); b) už sukčiavimą (BK 182 straipsnis) esant pagrindinei veikai be sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių baudžiama viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu (sulaikymu), arba laisvės atėmimu iki trejų metų; c) už turto

7. Jeigu asmuo vengia savu noru sumokėti baudą ir nėra galimybių ją išieškoti, teismas gali pakeisti baudą areštu. Keisdamas baudą areštu, teismas vadovaujasi šio kodekso 65 straipsnyje nustatytais taisyklėmis.

Papirkimas (BK 227 str.)	Kyšininkavimas (BK 225 str.)	Tarpininko kyšininkavimas (BK 226 str.)
1 d.: nesunkus nusikaltimas	1 d.: apysunkis nusikaltimas	1 d.: nesunkus nusikaltimas
2 d.: apysunkis nusikaltimas	2 d.: apysunkis nusikaltimas	1 d.: nesunkus nusikaltimas
3 d.: baudžiamasis nusižengimas	3 d.: sunkus nusikaltimas	2 d.: baudžiamasis nusižengimas
	4 d.: baudžiamasis nusižengimas	

⁹ Žr. 1 išnašą.

iššvaistymą (BK 184 straipsnis) esant pagrindinei veikai be sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių baudžiama viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

Vietos savivaldos institucijų narių kyšininkavimas (ESS Nr. 173 4 straipsnis)

26. Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad vietos savivaldos institucijų nariai yra laikomi „valstybės tarnautojais“, kaip apibrėžta BK 230 straipsnyje. Todėl nusikaltimo sudėties elementai ir taikomos sankcijos, nurodytos apibūdinant atsakomybę už vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi ir už vietos savivaldos institucijų narių kyšininkavimą. Iliustruodamos, kad valstybės tarnautojo sąvoka apima ir vietos savivaldos institucijų narius apskritai bei savivaldybių tarybų narius konkrečiai, Lietuvos valdžios institucijos kaip pavyzdį pateikia 2005 m. bylą (LAT 2005 m. spalio 11 d. nutartis), kurioje du asmenys buvo nuteisti už tai, kad „organizavo pasikėsinimą papirkti“, o vienas asmuo už bandymą papirkti Vilniaus miesto savivaldybės tarybos narį, kad šis balsuotų už vieną iš kandidatų mero rinkimuose. Šiems trims asmenims iškeltoje byloje buvo inkriminuojamas pasikėsinimas: jie „nusikalstamos veikos nebaigė dėl nuo jų valios nepriklausančių priežasčių“ (savivaldybės tarybos narys nesutiko priimti kyšio). Po vizito Lietuvoje, šalies valdžios institucijos nurodė, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėmė nutartį, kurioje nusikaltimai iš pasikėsinimo buvo perkvalifikuoti į užbaigtas papirkimo nusikalstamas veikas (2009 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48/2009).

Užsienio valstybės pareigūnų kyšininkavimas (ESS Nr. 173 5 straipsnis)

27. BK 230 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, turintis atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje (...), taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas“. Atitinkamai, nusikaltimo sudėties elementai ir taikomos sankcijos, nurodytos apibūdinant atsakomybę už vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi ir už užsienio valstybės pareigūnų kyšininkavimą. Kol kas teismai nėra priėmę sprendimų dėl užsienio valstybės pareigūnų kyšininkavimo.

Užsienio savivaldos institucijų narių kyšininkavimas (ESS Nr. 173 6 straipsnis)

28. Užsienio savivaldos institucijų nariai yra laikomi valstybės tarnautojais, panašiai kaip ir užsienio valstybės pareigūnai (žr. aukščiau): BK 230 straipsnio 2 dalyje pateikiamame valstybės tarnautojo sąvokos apibrėžime aiškiai sakoma, kad asmenys, „turintys atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje“ (kurioms priskiriamos ir užsienio savivaldos institucijos), laikytini valstybės tarnautojais. Atitinkamai, nusikaltimo sudėties elementai ir taikomos sankcijos, nurodytos apibūdinant atsakomybę už vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi už užsienio savivaldos institucijų narių kyšininkavimą. Kol kas teismai nėra priėmę sprendimų dėl užsienio savivaldos institucijų narių kyšininkavimo.

Kyšininkavimas privačiame sektoriuje (ESS Nr. 173 7 ir 8 straipsniai)

Nusikaltimo sąvokos apibrėžimas

29. Kaip nurodyta 12 punkte, minėtosios Baudžiamojo kodekso nuostatos (225 ir 227 straipsniai) taip pat taikomos kyšininkavimui ir papirkimui privačiame sektoriuje bei ne pelno sektoriuje. Tuo tikslu BK 230 straipsnio 3 dalyje yra išplėstas valstybės tarnautojo sąvokos apibrėžimas, kuris apima ir asmenis, dirbančius privačiose įstaigose, įmonėse ar organizacijose, jeigu jie turi atitinkamus administracinius įgaliojimus, turi teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu arba teikia viešąsias paslaugas.

230 straipsnis (Sąvokų išaiškinimas)

(...)

3. Be to, valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, kuris dirba bet kokiaje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje ar verčiasi profesine veikla ir turi atitinkamus administracinius įgaliojimus arba turi teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu, ar teikia viešąsias paslaugas.

30. Pagal pateiktą apibrėžimą laikoma, kad tokie asmenys yra „prilyginami valstybės tarnautojams“. Tą atspindi Baudžiamojo kodekso 225 straipsnio „Kyšininkavimas“, 226 straipsnio „Tarpininko kyšininkavimas“ ir 227 straipsnio „Papirkimas“ formuluotės, nes jose minimi ne tik valstybės tarnautojai, bet ir jiems prilyginami asmenys.

Nusikaltimo sudėties elementai ir sąvokos

„Asmenys, kurie vadovauja privataus sektoriaus subjektams arba juose eina bet kokias pareigas“

31. Kalbant apie nusikalstamą veiką padariusius asmenis, kaip aiškiai matyti iš BK 230 straipsnio 3 dalies, kyšininkavimas ir papirkimas privačiame sektoriuje užtraukia baudžiamąją atsakomybę tik tada, jei į tai yra įsivėlę asmenys, kurie turi „atitinkamus administracinius įgaliojimus“, „turi teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu“ ar „teikia viešąsias paslaugas“.

„Komerčinės veiklos eigoje“; „...pažeidžiant savo pareigas“

32. Taikant BK 225 ir 227 straipsnius privačiame sektoriuje, atsakomybė už kyšininkavimą ir papirkimą taikoma ne tik vykdant komercinę veiklą, bet ir ne pelno sektoriaus veiklai. Be to, pasyvioji nusikaltimo šalis nebūtinai turi pažeisti savo pareigas, nors už pareigų pažeidimą numatyta griežtesnė atsakomybė atitinkamai pagal BK 225 straipsnio 2 dalį ir 227 straipsnio 2 dalį.

Kiti nusikaltimo sudėties elementai ir sankcijos

33. Nusikaltimo sudėties elementai be tų, kurie išvardyti dviejuose ankstesniuose punktuose, ir taikomos sankcijos, nurodytos nagrinėjant vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi kyšininkavimui privačiame sektoriuje. Kol kas nebuvo iškelta nė viena byla dėl kyšininkavimo privačiame sektoriuje.

Tarptautinių organizacijų pareigūnų (ESS Nr. 173 9 straipsnis), tarptautinių parlamentinių

asamblėjų narių (ESS Nr. 173 10 straipsnis) bei teisėjų ir tarptautinių teismų pareigūnų (ESS Nr. 173 11 straipsnis) kyšininkavimas

34. BK 230 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, turintis atitinkamus įgaliojimus (...) tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėse teisminėse institucijose, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas“. Atitinkamai, nusikaltimo sudėties elementai ir taikomos sankcijos, nurodytos apibūdinant atsakomybę už vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi ir už tarptautinių organizacijų pareigūnų, tarptautinių parlamentinių asamblėjų narių, teisėjų ir tarptautinių teismų pareigūnų kyšininkavimą. Kol kas teismai nėra priėmę sprendimų dėl tarptautinių organizacijų pareigūnų, tarptautinių parlamentinių asamblėjų narių, teisėjų ir tarptautinių teismų pareigūnų kyšininkavimo.

Prekyba poveikiu (ESS Nr. 173 12 straipsnis)

Nusikaltimo sąvokos apibrėžimas

35. Baudžiamoji atsakomybė už prekybą poveikiu numatyta BK 226 straipsnyje, kuris taikomas už tarpininko kyšininkavimą. Šio straipsnio pavadinimas į anglų kalbą gali būti verčiamas „prekyba poveikiu“ arba „tarpininko kyšininkavimas“.

226 straipsnis. Tarpininko kyšininkavimas

1. Tas, kas pasinaudodamas savo visuomenine padėtimi, tarnyba, įgaliojimais, giminyste, pažintimis ar kita tikėtina įtaka valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai, tarptautinei viešajai organizacijai, jų tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už kyšį pažadėjo paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad jie atitinkamai teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

2. Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką už nedidelės vertės kyšį, padarė baudžiamąjį nusizengimą ir baudžiamas bausia arba areštu.

3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Nusikaltimo sudėties elementai ir sąvokos

„Teigia arba patvirtina galįs daryti netinkamą įtaką [valstybės pareigūnų] sprendimams“

36. BK 226 straipsnio 1 dalyje yra formuluotė „pažadėjo paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį“. Vizito Lietuvoje metu GET sužinojo, kad asmuo, faktiškai neužimantis tokios visuomeninės padėties, kuri jam leistų paveikti kitą asmenį, bet teigiantis arba patvirtinantis, kad jis galįs tai padaryti, tikriausiai būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už sukčiavimą, o ne prekybą poveikiu.

„Žada, siūlo ar duoda“ (aktyvi prekyba poveikiu)

37. Šių elementų inkriminavime nėra.

„Prašo arba gauna, priima pasiūlymą ar pažadą“ (pasyvi prekyba poveikiu)

38. BK 226 straipsnio 1 dalyje minima prekyba poveikiu už kyšį, tačiau nevartojami žodžiai „prašo arba gauna, priima pasiūlymą ar pažadą [už nepagrįstą atlygį]“.

„Bet koks nepagrįstas atlygis“

39. BK 226 straipsnio 1 dalyje neminimas nepagrįstas atlygis. Kaip ir taikant nuostatas dėl kyšininkavimo ar papirkimo (225 ir 227 straipsniai, žr. ataskaitos 15 punktą), jame minimas „kyšis“, kuris suprantamas kaip „bet kokios rūšies neteisėtai gaunama turtinė nauda, t. y. materialinės vertybės arba suteiktos materialinio pobūdžio paslaugos“. Kaip ir anksčiau, kyšiu iš esmės nelaikoma nauda, kuri neturi materialinės išraiškos (tačiau, pavyzdžiui, būtų vertinga pasyviajai prekybos poveikiu nusikaltimo šaliai).

„Tiesiogiai ar netiesiogiai“

40. BK 226 straipsnio 1 dalyje nenurodyta, ar šis nusikaltimas gali būti padaromas ir per tarpininkus.

„Sau pačiam ar bet kuriam kitam asmeniui“

41. BK 226 straipsnio 1 dalyje nenurodyta, ar nepagrįstas atlygis (arba kyšis) gali būti skirtas poveikį darančiam asmeniui ar kam nors kitam.

„Tyčiniai veiksmai“

42. Kaip jau minėta (žr. 20 punktą), remiantis BK 16 straipsniu, asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik Baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais. Kadangi 226 straipsnyje nenurodyta, kad prekyba poveikiu galima dėl neatsargumo, šis nusikaltimas gali būti padarytas tik tyčia.

Kitos sąvokos ir elementai

43. Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad prekybos poveikiu atvejais nėra svarbu, ar toks poveikis yra padaromas ar ne, ar juo pasiekiamas norimas rezultatas ar ne.
44. Panašu, kad kai kuriais atžvilgiais BK 226 straipsnis yra platesnis nei Konvencijos 12 straipsnis. Visų pirma, jame numatytas ne tik poveikis valstybės pareigūnams priimant sprendimus. Kadangi šiame straipsnyje vartojami žodžiai „jie atitinkamai teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų“, jis apima poveikį visai veiklai, o ne tik sprendimų priėmimui. Antra, kadangi 226 straipsnyje minima „atitinkama institucija, įstaiga ar organizacija, valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo“, kitaip nei pagal Konvencijos 12 straipsnį, prekyba poveikiu laikytina nusikalstama veika ne tik viešajame, bet ir privačiajame sektoriuje. Trečia, 226 straipsnyje nenumatyta, kad pats poveikis turi būti netinkamas. Neatsižvelgiant į tai, ar poveikis yra tinkamas ar ne, veika inkriminuojama tada, jei duodamas kyšis už poveikį kitam asmeniui ar subjektui.

Sankcijos

45. Už pasyvią prekybą poveikiu numatyta sankcija yra areštas arba laisvės atėmimas (skirtumas nurodytas 24 punkte) iki trejų metų. Tačiau BK 226 straipsnio 2 dalyje aiškiai nurodyta, kad tuo atveju, jei mainais už poveikio darymą duodamas mažavertis kyšis, skiriama bauda arba areštas. Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad praktikai žodį „mažavertis“ visada traktuoja kaip 1 MGL ribą, kuri numatyta nuostatose dėl pareigūnų kyšininkavimo ir papirkimo (taip pat žr. šios ataskaitos 9 punktą).

Teismų sprendimai

46. Lietuvos valdžios institucijos nurodo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. nutartį byloje, kurioje vienas asmuo buvo apkaltintas prekyba poveikiu (tarpininko kyšininkavimu) pagal BK 226 straipsnio 1 dalį. Kaltinamasis mainais už 1 000 Lt (maždaug 300 EUR) kitam asmeniui pažadėjo pasinaudoti pažintimi su kelių policijos rinktinės vyresnioju inspektoriumi, kad šis skirtų švelnesnę administracinę nuobaudą¹⁰.

Vietos arbitru kyšininkavimas (ESS Nr. 191 1–3 straipsniai)

47. Kaip jau minėta (8 punkte), Lietuva nėra ratifikavusi Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos Papildomo protokolo (ESS Nr. 191). Tačiau Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad Lietuvoje baudžiamąją atsakomybę už vietos arbitru kyšininkavimą numato BK 225 ir 227 straipsnių nuostatos dėl kyšininkavimo ir papirkimo, nes arbitras yra laikomas valstybės tarnautoju remiantis BK 230 straipsnio 1 dalimi. Atitinkamai, nusikaltimo sudėties elementai ir taikomos sankcijos, nurodytos apibūdinant atsakomybę už vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi ir už vietos arbitru kyšininkavimą. Kol kas teismai nėra priėmę sprendimų dėl vietos arbitru kyšininkavimo.

Užsienio arbitru kyšininkavimas (ESS Nr. 191 4 straipsnis)

48. Lietuvos valdžios institucijų teigimu, BK 225 ir 227 straipsniai taikomi ir užsienio arbitru kyšininkavimui ar papirkimui, nes 230 straipsnio 2 dalyje valstybės tarnautojo sąvokos apibrėžimas yra išplėstas ir apima „asmenį, turintį atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje“. Atitinkamai, nusikaltimo sudėties elementai ir taikomos sankcijos, nurodytos apibūdinant atsakomybę už vietos valstybės pareigūnų kyšininkavimą, taikomi ir

¹⁰ LAT 2005 m. rugsėjo 13 d. nutartis: Kauno miesto apylinkės teismas 2004 m. lapkričio 3 d. nuosprendžiu E. K., kaltinamą pagal BK 226 straipsnio 1 dalį tuo, kad, pasinaudodamas savo pažintimi su Kauno miesto Vyriausiojo policijos komisariato viešosios policijos kelių patrulių rinktinės paieškos poskyrio vyresnioju inspektoriumi R.K., 2003 m. liepos 31 d. už 1 000 Lt (300 EUR) kyšį pažadėjo nukentėjusiajam V. M. paveikti R.K., kad jis neteisėtai veiktų, t. y. kad V.M. vietoje administracinės nuobaudos pagal Administracinės teisės pažeidimų kodekso 130 straipsnį skirtų švelnesnę administracinę nuobaudą pagal Administracinės teisės pažeidimų kodekso 127 straipsnio 2 dalį bei, tęsdamas nusikalstamą veiką, 2003 m. rugpjūčio 1 d. paėmė iš nukentėjusiojo V. M. 1000 Lt, iš kurių 500 Lt (150 EUR) nunešė ir padėjo Kauno miesto Vyriausiojo policijos komisariato viešosios policijos kelių patrulių rinktinės paieškos poskyrio vyresniojo inspektoriaus R. K. kabinete ant stalo, o kitus 500 Lt pasiliko sau, kaip atlyginimą už tarpininkavimą (tarpininko kyšininkavimas), išteisino, nenustatęs, kad jis dalyvavo padarant veiką, turinčią šio nusikaltimo požymių.

už užsienio arbitrų kyšininkavimą. Kol kas teismai nėra priėmę sprendimų dėl užsienio arbitrų kyšininkavimo.

Vietos prisiekusių kyšininkavimas (ESS Nr. 191 1 straipsnio 3 dalis ir 5 straipsnis)

49. Lietuvos teisinėje sistemoje prisiekusių teismo instituto nėra.

Užsienio prisiekusių kyšininkavimas (ESS Nr. 191 6 straipsnis)

50. Lietuvos teisinėje sistemoje nenumatyta baudžiamoji atsakomybė už užsienio prisiekusių kyšininkavimą.

Kiti klausimai

Kitos aktualios nuostatos

51. Vizito Lietuvoje metu dažnai buvo minimos BK 228 straipsnio „Piktnaudžiavimas“, kuris įtrauktas į tą patį BK skyrių kaip ir jau aptartos korupcinio pobūdžio veikos, nuostatos. Lietuvoje šis straipsnis dažnai taikomas tada, kai yra tikimybė, kad nepavyks surinkti pakankamai kyšininkavimo įrodymų. Nors šio straipsnio 1 dalyje minima nusikaltimo rūšis yra gana dažna kitų šalių teisinėse sistemose, 2 dalyje numatyta, kad veikos padarymas siekiant asmeninės naudos, „jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių“, laikytinas sunkinančiomis aplinkybėmis. Numatytos baudos atitinka baudas už kyšininkavimą atliekant neteisėtą veikimą (teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas ir laisvės atėmimas iki šešerių metų).

228 straipsnis. Piktnaudžiavimas

1. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiavęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bausme, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.

2. Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką siekdamas turtinės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Bendrininkavimas

52. Atsakomybė už bendrininkavimą numatyta BK 24 ir 26 straipsniuose. 24 straipsnyje nustatytos bendrininkų rūšys (vykdytojas, organizatorius, kurstytojas, padėjėjas). Remiantis 26 straipsniu, organizatorius, kurstytojas ar padėjėjas atsako pagal BK straipsnį, numatantį atsakomybę už vykdytojo padarytą veiką.

Jurisdikcija

53. GET atkreipė dėmesį, kad pagal BK 7 straipsnį Lietuvos jurisdikcija apima įvairius nusikaltimus, numatytus tarptautinėse sutartyse¹¹, tačiau jiems nepriskiriamas kyšininkavimas ir prekyba poveikiu. Todėl yra taikomos bendrosios BK 4 ir 5 straipsnių nuostatos, kurios numato Lietuvoje galiojančias taisykles dėl baudžiamosios jurisdikcijos. Lietuvos jurisdikcija be kita ko apima visus kyšininkavimo ir prekybos poveikiu nusikaltimus, padarytus Lietuvos Respublikos teritorijoje (BK 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teritoriškumo principas), taip pat nusikaltimus, kuriuos užsienyje padarė Lietuvos Respublikos piliečiai ir nuolat Lietuvoje gyvenantys asmenys (BK 5 straipsnyje įtvirtintas pilietybės principas). Reikėtų pastebėti, kad Lietuvos teisinėje sistemoje teritoriškumo principas taikomas plačiai, nes galioja „nusikalstamos veikos padarymo vietos doktrina“ (pačia plačiausia prasme), todėl Lietuva gali taikyti savo jurisdikciją, jeigu Lietuvoje buvo padaryta tik dalis nusikaltimo (4 straipsnio 3 dalis) arba net jei Lietuvoje jaučiamas tik jo poveikis (4 straipsnio 2 dalis).

4 straipsnis. Baudžiamojo įstatymo galiojimas asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas Lietuvos valstybės teritorijoje arba laivuose ar orlaiviuose su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais

1. Asmenys, padarę nusikalstamas veikas Lietuvos valstybės teritorijoje arba laivuose ar orlaiviuose su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais, atsako pagal šį kodeksą.

2. Nusikalstamos veikos padarymo vieta yra vieta, kurioje asmuo veikė arba turėjo ir galėjo veikti, arba vieta, kurioje atsirado baudžiamojo įstatymo numatyti padariniai. Bendrininkų nusikalstamos veikos padarymo vieta yra vieta, kurioje ši veika buvo padaryta, o jeigu vienas bendrininkų veikė kitoje vietoje, – jo veikimo vieta.

3. Kai ta pati nusikalstama veika padaryta ir Lietuvos valstybės teritorijoje, ir užsienyje, laikoma, kad ta veika padaryta Lietuvos valstybės teritorijoje, jeigu šioje teritorijoje ji buvo pradėta, baigta arba nutrūko.

4. Asmenų, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojasi imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos ir padarė nusikalstamą veiką Lietuvos valstybės teritorijoje, baudžiamosios atsakomybės klausimas sprendžiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir šiuo kodeksu.

5 straipsnis. Lietuvos Respublikos piliečių ir kitų nuolat Lietuvoje gyvenančių asmenų baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytus nusikaltimus

Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolat Lietuvoje gyvenantys asmenys už užsienyje padarytus nusikaltimus atsako pagal šį kodeksą.

54. Remiantis BK 8 straipsniu, Lietuvos jurisdikcijai dėl užsienyje padarytų nusikaltimų taikomas dvigubo baudžiamumo reikalavimas (už tokius nusikaltimus galima patraukti baudžiamojon atsakomybėn Lietuvoje tik tuo atveju, jeigu jie pripažįstami nusikaltimais jų padarymo vietoje).

8 straipsnis. Baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytus nusikaltimus

1. Asmuo, padaręs užsienyje nusikaltimus, numatytus šio kodekso 5 ir 6 straipsniuose, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu padaryta veika pripažįstama nusikaltimu ir už jos padarymą baudžiama pagal nusikaltimo padarymo vietos valstybės ir Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. Jeigu asmuo, padaręs

¹¹ 1) nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus (99–113 straipsniai); 2) prekybą žmonėmis (147 straipsnis); 3) vaiko pirkimą arba pardavimą (157 straipsnis); 4) netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimą, laikymą arba realizavimą (213 straipsnis); 5) nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą (216 straipsnis); 6) teroro aktą (250 straipsnis); 7) orlaivio, laivo ar stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimą (251 straipsnis); 8) žmogaus pagrobimą įkaitu (252 straipsnis); 9) neteisėtą elgesį su branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis arba kitais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais (256, 256⁽¹⁾ ir 257 straipsniai); 10) nusikaltimus, susijusius su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis (259–269 straipsniai); 11) nusikaltimus aplinkai (270, 270⁽¹⁾, 271, 272, 274 straipsniai).

nusikaltimą užsienyje, teisiamas Lietuvos Respublikoje, bet abiejose valstybėse už šį nusikaltimą numatytos skirtingos bausmės, bausmė nusikaltusiam asmeniui skiriama pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, tačiau ji negali viršyti nusikaltimo padarymo vietos valstybės baudžiamuosiuose įstatymuose nustatyto maksimalaus dydžio.

2. Asmuo, padaręs nusikaltimus, numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 5, 6 ir 7 straipsniuose, neatsako pagal šį kodeksą, jeigu jis:

- 1) atliko užsienio valstybės teismo paskirtą bausmę;
- 2) buvo atleistas nuo visos ar dalies užsienio valstybės teismo paskirtos bausmės atlikimo;
- 3) užsienio valstybės teismo nuosprendžiu buvo išteisintas, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės arba bausmė nebuvo paskirta dėl senaties ar kitais toje valstybėje numatytais teisiniais pagrindais.

55. Kol kas teismai nėra priėmę sprendimų dėl jurisdikcijos klausimų, susijusių su kyšininkavimu ar papirkimu.

Senaties terminas

56. BK 95 straipsnyje numatyta, kad apkaltinamajam nuosprendžiui taikomo senaties termino trukmė priklauso nuo nusikaltimo rūšies: a) dveji metai, jei padarytas baudžiamasis nusižengimas; b) penkeri metai, jei padarytas „neatsargus arba nesunkus tyčinis nusikaltimas“; b) aštuoneri metai, jei padarytas „apysunkis tyčinis nusikaltimas“; d) dešimt metų, jei padarytas „sunkus nusikaltimas“; e) 15 metų, jei padarytas „labai sunkus nusikaltimas“.

57. Atsakymuose į klausimą nebuvo išsamiau paaiškinta, kurioms kategorijoms priskiriami korupciniai nusikaltimai. Tiesą sakant, nusikalstama veikla vienai iš šių kategorijų priskiriama pagal taikomos bausmės dydį, kaip numatyta BK 10–12 straipsniuose (kurių sąvokos kartais šiek tiek skirtingai verčiamos į anglų kalbą¹²). Tad taikomi tokie senaties terminai:

¹² „11 straipsnis. Nusikaltimai

1. Nusikaltimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė.

2. Nusikaltimai yra tyčiniai ir neatsargūs. Tyčiniai nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius.

3. Nesunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė neviršija trejų metų laisvės atėmimo.

4. Apysunkis nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija trejus metus laisvės atėmimo, bet neviršija šešerių metų laisvės atėmimo.

5. Sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo.

6. Labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo.“

12 straipsnis. Baudžiamasis nusižengimas

Baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesujusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą.

Papirkimas (BK 227 str.)	Senaties terminas	Kyšininkavimas (BK 225 str.)	Senaties terminas	Tarpininko kyšininkavimas (BK 226 str.)	Senaties terminas
1 d.: nesunkus nusikaltimas	5 metai	1 d.: apysunkis nusikaltimas	8 metai	1 d.: nesunkus nusikaltimas	5 metai
2 d.: apysunkis nusikaltimas	8 metai	2 d.: apysunkis nusikaltimas	8 metai	2 d.: baudžiamasis nusizengimas	2 metai
3 d.: baudžiamasis nusizengimas	2 metai	3 d.: sunkus nusikaltimas	10 metų		
		4 d.: baudžiamasis nusizengimas	2 metai		

58. BK 95 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad senaties terminas skaičiuojamas nuo nusikalstamos veikos padarymo iki nuosprendžio priėmimo dienos. Išskyrus genocidą ir kitus panašius nusikaltimus, kuriems senaties terminas netaikomas, šio straipsnio 3 ir 4 dalyse numatytos ypatingos aplinkybės: 1) jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo pasislėpė nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo, senaties eiga sustoja; 2) jeigu asmuo iki nurodytų terminų pabaigos padaro naują nusikalstamą veiką, senaties eiga nutrūksta. Šiuo atveju senaties eiga už pirmą nusikalstamą veiką pradeda skaičiuoti nuo tos dienos, kurią buvo padarytas naujas nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas.

Gynybos priemonės

59. BK 227 straipsnio „Papirkimas“ 4 dalyje numatyta atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės galimybė taikant mechanizmą, panašų į numatytąjį BK 62 straipsnyje.

(...)
4. Asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, jeigu kyšio iš jo buvo reikalaujama, provokuojama jį duoti ir jis, pasiūlęs, pažadėjęs ar davęs kyšį, iki pranešimo apie įtarimą jam įteikimo apie tai pranešė teisėsaugos institucijai arba kyšį jis pasiūlė, pažadėjo ar davė su teisėsaugos institucijos žinia.
(...)

60. Remiantis šia straipsnio dalimi, asmuo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, jeigu kyšio davėjas tapo reikalavimo duoti kyšį „auka“ arba buvo provokuojamas duoti kyšį ir, pasiūlęs, pažadėjęs ar davęs kyšį, apie tai pranešė teisėsaugos institucijoms iki pranešimo apie įtarimą jam įteikimo (arba jeigu kyšis siūlomas, žadamas ar duodamas su teisėsaugos institucijų žinia). Atsakymuose į klausimą nenurodyta, ar prokuratūra šią nuostatą gali taikyti savo nuožiūra ar ji privalo kyšio davėją atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės, jei jis prisipažįsta ir teigia tapęs reikalavimo duoti kyšį auka, ar tokie pranešimai apie reikalavimą duoti kyšį yra tiriami. Remiantis papildomai pateikta informacija, sprendimą panaikinti kaltinimus priima prokuroras ir jį turi patvirtinti teisėjai. Kyšiai visuomet konfiskuojami, išskyrus tuos atvejus, kai kyšio davėjas atlieka kontroliuojamojo kyšio perdavimo veiksmus prižiūrint teisėsaugos institucijai.

Statistiniai duomenys

61. Lietuvos valdžios institucijos pateikė duomenis apie 2005–2008 m. iškeltų baudžiamųjų bylų ir nuteistų asmenų skaičių.

		2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Kyšininkavimas (BK 225 str.)	Perduota teismui asmenų	29	30	34	13
	Nuteista asmenų	16	19	12	13
Tarpininko kyšininkavimas (BK 226 str.)	Perduota teismui asmenų	0	0	0	1
	Nuteista asmenų	0	0	0	0
Papirkimas (BK 227 str.)	Perduota teismui asmenų	21	311	279	238
	Nuteista asmenų	20	258	276	226

Teisės aktų pakeitimai

62. Lietuvos valdžios institucijos nurodo, kad 2008 m. vasario mėn. buvo sudaryta darbo grupė teisės aktų pataisoms dėl senaties terminų taikymo atsakomybei už korupcinio pobūdžio veikas ir tarnybinės etikos pažeidimus parengti. Darbo grupė parengė LR valstybės tarnybos įstatymo bei Baudžiamojo kodekso pataisas. Baudžiamojo kodekso 225, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu Nr. XP-3256 siekiama gerinti bausmių už korupcinio pobūdžio veikas sistemą numatant griežtesnes bausmes (dėl kurių iš dalies pasikeis nusikaltimų kvalifikavimas bei pailgės senaties terminas), numatyti, kad teismai turėtų sistemingiau taikyti konfiskavimo bausmę, ir nustatyti daugiau alternatyvių bausmių.

III. ANALIZĖ

Bendroji dalis

63. Lietuvos įstatymų leidėjai nusprendė parengti kuo glaustesnes ir kuo daugiau apimančias nuostatas dėl korupcijos inkriminavimo. Baudžiamojo kodekso (BK) 225 straipsnyje numatyti įvairūs papirkimo atvejai (viešajame ir privačiame sektoriuje), 227 straipsnyje – kyšininkavimo atvejai (viešajame ir privačiame sektoriuje), o 226 straipsnyje – prekybos poveikiu atvejai (oficialus straipsnio pavadinimas – „tarpininko kyšininkavimas“). Taikant papildomas BK 230 straipsnio nuostatas, išplečiančias „valstybės tarnautojo“ sąvoką, šie trys straipsniai taip pat taikomi užsienyje ar tarptautiniu lygiu dirbantiems pareigūnams, įskaitant arbitrus ir prisiekusiuosius.
64. Lietuvos Aukščiausiajam Teismui (LAT) tenka svarbus vaidmuo užtikrinant, kad teismai nuosekliai nagrinėtų korupcijos bylas. LAT rengia teismų praktikos apžvalgą, kuriose teikiamos ir rekomendacijos¹³ dėl teisės nuostatų taikymo ir aiškinimo. GET su

¹³ 2006 m. kovo 28 d. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad žemesnės instancijos teismai nebegali kreiptis į Aukščiausiąjį Teismą dėl išaiškinimo, kadangi tai paveiktų jų pačių savarankiškumą priimant sprendimus. Be to,

malonumu pastebi, kad Teismų praktikos biuletenio Nr. 26 „Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga“ išvadose atsispindi pažangus požiūris, o nacionalinės teisės nuostatų aiškinimas ne tik atitinka Konvenciją, bet kartais yra ir griežtesnis. Visų pirma akivaizdu, kad teisės aktuose papirkimas ir kyšininkavimas vertinamas kaip atskiros veikos, o kyšio davėjas ir kyšio gavėjas gali būti atskirai patraukti baudžiamojon atsakomybėn (tai buvo nekartą patvirtinta pokalbiuose). LAT taip pat yra aiškiai pasisakęs, kad nebūtina įrodyti korupcinio susitarimo egzistavimo, kyšio priėmimo ar susitarimo įvykdymo. Kalbant apie pagrindinius papirkimo nusikaltimo sudėties elementus, BK 227 straipsnyje numatytas *kyšio siūlymas, pažadas duoti kyšį ir kyšio davimas*. Kalbant apie pagrindinius kyšininkavimo nusikaltimo sudėties elementus, BK 225 straipsnyje numatytas *kyšio priėmimas, pažadas arba susitarimas priimti kyšį, reikalavimas arba provokavimas duoti kyšį*. LAT praktikos analizė aiškiai parodo, kad abi šios veikos laikomos padarytomis, kai yra bent vienas iš minėtų nusikaltimo sudėties elementų. Šiuo atžvilgiu GET atkreipė dėmesį, kad kyšininkavimo apibrėžime nenumatytas kyšio „gavimo“ elementas. Diskusijos vizito metu parodė, kad „kyšio priėmimo“ sąvoka plačiai suprantama kaip apimanti atvejus, kai kyšio davėjas kyšį duoda spontaniškai, o kyšio gavėjas leidžia suprasti, kad kyšį priimsiąs, ir atvejus, kai egzistuoja išankstinis reikalavimas arba užslėptas (numanomas ar formalus) susitarimas. Tą patvirtina ir LAT analizė. Nors LAT taip pat nevartoja žodžio „gavimas“, jis aiškiai pasisako, kad materialių vertybių ar paslaugų, kurias kyšio davėjas suteikia nemokamai net ir nesant reikalavimo, susitarimo, pažado arba formalaus sutikimo, priėmimas kvalifikuojamas kaip kyšininkavimo veika pagal BK 225 straipsnį, jeigu tokios vertybės ar paslaugos suteikiamos kaip atlygis ar atsilyginimas už veikimą arba neveikimą. Tai taikoma neatsižvelgiant, ar atitinkamas atlygis buvo duotas prieš kyšio gavėjo veikimą arba neveikimą ar po jo ir ar kyšio davėjo lūkesčiai buvo patenkinti ar ne.

65. Nepaisant to, GET mano, kad policijai ir prokuratūrai taikomi pernelyg griežti įrodymų surinkimo kriterijai. Iš gautos informacijos matyti, kad baudžiamosios teisės nuostatos dėl kyšininkavimo ir prekybos poveikiu yra taikomos arba aiškinamos siaurai¹⁴, nors dėl kyšininkavimo ir papirkimo sąvokų atskyrimo teisės aktuose ir iš pažangios LAT teismų praktikos analizės atrodytų kitaip. Nors teigiama, kad teismai sutinka, jog korupcijos veikai įrodyti nebūtina sulaikyti pažeidėją nusikaltimo padarymo metu, diskusijos vizito metu parodė, kad praktikoje būtina gauti tiesioginių tyčios ir konkretaus kyšininkavimo veiksmo įrodymų (Lietuvoje tai paprastai reiškia slaptų tyrimo veiksmų atlikimą arba

GET buvo informuota, kad žemesnės instancijos teismai privalo atsižvelgti į Aukščiausiojo Teismo praktiką, nors teismų praktikos apžvalga tėra tik rekomendacinio pobūdžio dokumentas.

¹⁴ Pavyzdžiui, policijos atstovai pabrėžė, kad nesant kitų konkretesnių ir aiškesnių faktų (pinigų perdavimo, veikos padarymo), prokuroras bylos neperduos teismui, jeigu turi tik įrodymų dėl susitarimo, pagal kurį kyšio davėjas yra pažadėjęs atlygį kyšio gavėjui, jeigu šis sutiktų mainais padaryti tam tikrą veiką. Teisingumo ministerijos atstovas akcentavo, kad praktikoje nepakanka vien to, kad kyšio gavėjas paimtų arba priimtų kyšį. Norint patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn, reikia, kad jis taip pat būtų padaręs veiką, už kurią buvo duotas kyšis. Prokurorai pabrėžė, kad tuo atveju, jeigu kyšio davėjas nesusitaręs duotų kyšį valstybės tarnautojui, kuris tvarko jo prašymą leidimui gauti, toks valstybės tarnautojas tikriausiai būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už piktnaudžiavimą, jeigu jis paimtų kyšį.

įrodymų įtariamajam pateikimą siekiant išgauti prisipažinimą)¹⁵. Vykstant diskusijoms buvo patvirtinta, kad tyrimai paprastai nutraukiami net ir tada, kai yra liudytojų ir (arba) patikimos informacijos, jeigu nusikalstama veika jau padaryta ir yra maža tikimybė, kad ji bus pakartota, nes tokias nusikalstamas veikas sunku tirti (jeigu yra tikimybė, kad nusikalstama veika bus pakartota, teisėsaugos institucijos imasi nusikalstamą veiką imituojančių arba kontroliuojamojo kyšio perdavimo veiksmų).

66. Kadangi pripažįstama, kad kartais itin sunku patraukti baudžiamojon atsakomybėn už korupcinius nusikaltimus, yra baudžiama už kitas nusikalstamas veikas arba taikomos kitos nuostatos, ypač dėl piktnaudžiavimo, numatyto BK 228 straipsnyje (žr. 51 punktą), kuris reglamentuojamas tame pačiame BK skyriuje kaip ir korupcija. GET buvo leista suprasti, kad ši nuostata korupcijos bylose taikoma gana dažnai¹⁶, nes tam reikia surinkti žymiai mažiau įrodymų. Tačiau reikia pastebėti, kad taikant BK 228 straipsnį taip pat iškyla sunkumų dėl „didelės žalos valstybei“, nes, daugumos praktikų, su kuriais teko susitikti vizito metu, teigimu, ši sąvoka nėra apibrėžta. Lietuvos valdžios institucijoms būtų naudinga ištaisyti tokią padėtį.
67. Be to, GET pastebėjo, kad kartais BK 22 straipsnio nuostatos dėl pasikėsینimo padaryti nusikalstamą veiką vis dar taikomos kartu su nuostatomis dėl kyšininkavimo ir prekybos poveikiu (tarpininko kyšininkavimo) tomis aplinkybėmis, kuriomis nusikalstamos veikos paprastai turėtų būti kvalifikuojamos kaip padaryti nusikaltimai (pavyzdžiui, kai asmuo, iš kurio buvo reikalaujama, atsisako sumokėti kyšį). Visiškai tikėtina, kad taip yra dėl itin griežtų įrodymų surinkimo kriterijų, kurie taikomi praktikoje. GET manymu, egzistuoja nenuoseklus nuostatų taikymo grėsmė, nes už vienašales korupcijos veikas – kyšio davimą, siūlymą arba reikalavimą – šiuo metu traukiama baudžiamojon atsakomybėn, nesvarbu, ar kita šalis priima tokio pobūdžio pasiūlymą. Tai, kaip kyšininkavimas ir papirkimas yra apibrėžtas Lietuvos teisėje, įskaitant kyšio davėjo arba kyšio gavėjo numanomą elgesį (žr. formuluotę „provokuoti duoti kyšį“, vartojamą inkriminuojant kyšininkavimą, taip pat žodžio „netiesiogiai“ prasmę inkriminuojant papirkimą arba kyšininkavimą), turėtų iš esmės nepalikti jokių abejonių, kad nusikalstama veika padaroma akimirksniu. Problemos mastas gali būti mažesnis, nei iš pradžių pasirodė GET¹⁷. Be to, pastaruoju metu Aukščiausiasis Teismas ir Generalinė prokuratūra šiam klausimui skiria ypatingą dėmesį, todėl problema, logiškai vertinant, turėtų išsispęsti¹⁸.

¹⁵ GET buvo nurodytos įvairios bylos prieš Lietuvą, kurios pasiekė Europos žmogaus teisių teismą, dėl agresyvaus tam tikrų specialiųjų tyrimo veiksmų, įskaitant provokavimą, taikymo.

¹⁶ 2008 metais buvo iškeltos 34 baudžiamosios bylos, kuriose kaltinimai buvo pateikti 51 asmeniui. Pagal BK 228 straipsnio nuostatas buvo nuteisti 37 asmenys. Plg. su 61 punkte minimomis bylomis dėl kyšininkavimo, kurių skaičius mažesnis.

¹⁷ Panašu, kad kai kurių teismo bylų santraukoje, kuri buvo pateikta GET, buvo klaidingai vartojamas žodis „pasikėsینimas“.

¹⁸ Žr. 2009 m. vasario 10 d. Aukščiausiojo Teismo nutarties, priimtos pasibaigus GET vizitui, 26 punktą (baudžiamoji byla Nr. 2K-7-48/2009). Be to, Generalinė prokuratūra parengė ir išplatino 2009 m. sausio 23 d. gaires „Prokurorų praktikos baudžiamosiose korupcijos bylose (kyšininkavimas, tarpininko kyšininkavimas, papirkimas ir piktnaudžiavimas), nagrinėtose teismuose 2008 metais, apžvalga“. Šiame dokumente pateikta bylų analizė ir išvados, kuriose pabrėžiama, kad nuostatų dėl pasikėsینimo taikymas yra „neteisingas ir neatitinka nusistovėjusios teismų praktikos“. Taip pat akcentuojama, kad prokurorai turi apskųsti tuos teismo sprendimus, kurie priimti taikant nuostatas dėl pasikėsینimo.

68. Darytina išvada, kad GET yra sudėtinga atlikti teisingą ir išsamią teisinių kliūčių, trukdančių įgyvendinti kyšininkavimo ir prekybos poveikiu nuostatas, analizę. Tačiau akivaizdu, kad kitoms šalims yra pavykę nustatyti įrodymo kriterijus, leidžiančius prokurorams įkalčius pateikti remiantis objektyviomis faktinėmis aplinkybėmis ir teismui perduoti įvairesnių korupcijos bylų, įskaitant bylas, nesusijusias su pakartotinėmis nusikalstamomis veikomis arba praeityje padarytomis nusikalstamomis veikomis (arba veiksmais, turėjusiais tokių veikų pasekmių). Todėl GET rekomenduoja **imtis papildomų priemonių (rengti mokymus, cirkuliarus ir imtis kitų informavimo iniciatyvų), kurios skatintų pasitekti objektyvias faktines aplinkybes kaip neginčijamus kyšininkavimo ir tarpininko kyšininkavimo veikų įrodymus.**
69. Nuostatos dėl papirkimo ir kyšininkavimo (atitinkamai BK 227 ir 225 straipsniai) inkriminuoja kyšininkavimą siekiant kyšio gavėjo veikimo ar neveikimo. Lietuvos teisės normų ypatybė – daromas skirtumas tarp „teisėto“ ir „neteisėto“ kyšio gavėjo veikimo, t. y. veikimo, kuris atitinka kyšio gavėjo funkcijas ir įgaliojimus bei būtų leistinas remiantis teisės nuostatomis, ir priešingo veikimo. Kyšininkavimas, susijęs su neteisėtu veikimu, yra sunkinanti aplinkybė. GET pastebėjo, kad neveikimas minimas ir prie kyšininkavimo, ir prie papirkimo, tačiau pašnekovai vizito metu neįvardijo susidurią su kokiais nors sunkumais skiriant teisėtą neveikimą nuo neteisėto neveikimo.
70. BK 225 straipsnyje (kyšininkavimas), 226 straipsnyje (tarpininko kyšininkavimas) ir 227 straipsnyje (papirkimas) minimi kyšiai, o nusikalstamos veikos sunkumas apibrėžiamas atsižvelgiant į kyšio vertę. Diskusijose išsiskyrė nuomonė dėl to, ar nematerialus atlygis galėtų būti vertinamas kaip kyšis. Kai kurie praktikai aiškiai pabrėžė, kad diplomai, apdovanojimai ar seksualinės paslaugos nelaikomos kyšiu, tuo tarpu kiti paaiškino, kad kyšio sąvoka apima bet kokią naudą, jeigu tik jai galima priskirti rinkos vertę remiantis išaiškinimu, palaipsniui išplaukusi iš teismų praktikos. Šiuo atžvilgiu kai kurie praktikai laikėsi nuomonės, kad toks jurisprudencinis išaiškinimas leidžia rinkos vertę priskirti bet kokiai kyšio rūšiai, o kiti buvo įsitikinę, kad toks išaiškinimas tinka ne visuomet, kadangi nauda turi turėti vertę teisėtoje rinkoje, o tokios sąlygos tenkinimas neįmanomas esant tam tikros formos atlygiui, kuris yra neteisėto pobūdžio (pvz., seksualinės paslaugos ar prostitucija). GET taip pat mano, kad rinkos vertę galima priskirti ne visų rūšių kyšiams – kartais dėl jų unikalumo arba dėl to, kad jie naudos suteikia tik kyšio gavėjui jo asmeninėje situacijoje, nekalbant apie tam tikras nematerialių kyšių ar atlygio rūšis, pavyzdžiui, diplomus ir apdovanojimus, kurių rinkos vertės praktiškai neįmanoma nustatyti. GET yra gana akivaizdu, kad situacijai trūksta aiškumo ir kad reikėtų vartoti platesnę sąvoką, kuri būtų artimesnė Konvencijoje vartojamai „nepagrįsto atlygio“ sąvokai. GET rekomenduoja **inkriminuojant kyšininkavimą ir prekybą poveikiu, kyšio sąvoką išplėsti taip, kad ji aiškiai apimtų visų rūšių naudą (materialią ar nematerialią, turinčią rinkos vertę ar ne) ir atitiktų Baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos (ESS Nr. 173) vartojamą „bet kokio (nepagrįsto) atlygio“ sąvoką.**
71. BK 227 straipsnyje inkriminuojamame papirkime minima, kad papirkime dalyvauja „tarpininkas“, kuriam siūlomas, pažadamas duoti arba duodamas nepagrįstas atlygis (Lietuvos teisėje – „kyšis“). BK 225 straipsnio kyšininkavimo inkriminavime vartojami

tik žodžiai „tiesiogiai ar netiesiogiai“ (kurie vartojami ir BK 227 straipsnyje). Vizito metu GET buvo paaiškinta, kad šie žodžiai iš pradžių buvo numatyti kitam tikslui – apibūdinti, kaip vyksta kyšio reikalavimas arba priėmimas (aiškiai ar numanomai). Teismų praktikoje ši spraga buvo užpildyta ir žodžiai „tiesiogiai ar netiesiogiai“ aiškinami kaip apimantys ir tarpininkų dalyvavimą. Tai atsispindi ir LAT analizės dokumente, todėl praktikai turėtų būti susipažinę su tokia jurisprudencijos raida. Be to, BK 227 straipsnyje dėl papirkimo nėra jokių kyšininkavimo inkriminavimo nuostatų, kai kyšio gavėjas yra tretysis asmuo (fizinis ar juridinis asmuo), nors tokias situacijas aiškiai apima BK 225 straipsnio kyšininkavimo nuostatos, kuriose yra formuluotė „savo ar kitų naudai“. Nors Lietuvos valdžios institucijos pabrėžia, kad konkrečiu atveju nėra svarbu, kas yra galutinis naudos gavėjas, jeigu yra neginčijamai įrodomi kitos papirkimo nusikaltimo sudėties elementai, GET nepavyko rasti priimtino šios akivaizdžios spragos paaiškinimo. Visų pirma kyla grėsmė, kad BK 227 straipsnis bus aiškinamas siaurai lyginant su BK 225 straipsniu. Atsižvelgdama į tai, GET rekomenduoja **aiškiai nustatyti, kad Baudžiamojo kodekso 227 straipsnio nuostatos dėl papirkimo taikomos ir tais atvejais, kai atlygis yra skirtas ne pačiam kyšį priėmusiam, o trečiajam asmeniui.**

Korupcija privačiame sektoriuje

72. BK 225 ir 227 straipsniai, atitinkamai numatantys baudžiamąją atsakomybę už kyšininkavimą ir papirkimą, taikomi ir privačiam sektoriui. Tai užtikrinama šiuose straipsniuose minint valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvoką, kurios apibrėžimas pateiktas BK 230 straipsnio 3 dalyje, kaip nurodyta aprašomojoje dalyje (žr. 29 punktą ir toliau). Stiprioji Lietuvos teisinio reguliavimo pusė yra ta, kad tos pačios nuostatos, taikomos viešajam, privačiam ir nepelno sektoriui, taip pat nepriklausomiems profesionalams, nepalieka teisinių spragų ir nesukuria praktinių sunkumų, kurie galėtų iškilti nustatant, kurias nuostatas taikyti, pavyzdžiui, privataus sektoriaus subjektams, teikiantiems viešąsias paslaugas arba dalyvaujantiems viešojo ir privataus sektoriaus partnerystėje. Be bendrų kyšininkavimo inkriminavimo stipriųjų ir silpnųjų pusių (aptartų kituose šios ataskaitos punktuose), GET nori priminti, kad pagal Konvencijos 7 ir 8 straipsnius reikalaujama numatyti baudžiamąją atsakomybę už kyšininkavimą privačiame sektoriuje, kai atitinkamose kyšininkavimo veikose dalyvauja „asmenys, kurie vadovauja privataus sektoriaus subjektams arba juose eina bet kokias pareigas“; šios nuostatos taikomos ne tik vadovams ir darbuotojams¹⁹. Kadangi BK 230 straipsnio 3 dalyje minimi asmenys, kurie dirba privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje arba turi teisę veikti jos vardu, panašu, kad šios nuostatos atitinka Konvencijos reikalavimus. Kol kas Lietuvoje nebuvo galimybių išbandyti kyšininkavimo inkriminavimą privačiame sektoriuje²⁰, todėl trūksta informacijos, kurią būtų galima pakomentuoti. Bet kuriuo

¹⁹ Kaip nurodyta aiškinamosios ataskaitos 24 punkte, „šią itin bendrą sąvoką reikia aiškinti plačiai, kadangi ji apima ne tik darbdavio ir darbuotojo santykius, bet ir kitus santykius, pavyzdžiui, su partneriais, teisininkais, klientais ir kitais, su kuriais nėra sudaryta darbo sutartis. Privačiose įmonėse ši sąvoka turėtų apimti ne tik darbuotojus, bet ir visų lygių vadovybę, įskaitant valdybos narius, bet ne akcininkus. Sąvoka taip pat turėtų apimti asmenis, kurie neturi darbuotojo statuso arba nuolat nedirba bendrovėje, pavyzdžiui, konsultantus, prekybos atstovus ir pan., tačiau bendrovės vardu gali prisiimti atsakomybę.

²⁰ Taip gali būti dėl to, kad su korupcija kovojančių valdžios institucijų dabartiniai prioritetai yra kiti, o nusikaltimus demaskavusiems asmenims siūloma apsauga, kuri galėtų padėti atskleisti tokius atvejus, Lietuvoje vis dar laikoma nepakankama.

atveju, Lietuvos valdžios institucijoms būtų naudinga išnagrinėti, kodėl susidarė tokia padėtis.

Prekyba poveikiu

73. Baudžiamoji atsakomybė už prekybą poveikiu iš dalies numatyta BK 226 straipsnyje. Kaip jau buvo minėta, kartais šis reiškinys vadinamas „prekyba poveikiu“, o kartais – „tarpininko kyšininkavimu“. Formuluoant „tas, kas (...) už kyši pažadėjo paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį (...)“ yra griežtesnė nei Konvencijos reikalavimai ir apima prekybą poveikiu, kai siekiama paveikti ir privataus sektoriaus arba nepelno organizaciją ar asmenį. Nepaisant to, nusikalstamos veikos apibrėžimui trūksta įvairių nusikaltimo sudėties elementų, kurie būtini pagal Konvenciją, t. y. a) aktyviosios nusikalstamos veikos dalies (baudžiamosios atsakomybės už elgesį, kuriuo siekiama, kad kitas asmuo pasinaudotų turima įtaka); b) įvairių kyšininkavimo veiksmo formų (gavimo, prašymo, priėmimo be tų, kurių akivaizdžiai trūksta dėl aktyviosios dalies); c) įvairių galimų įtakos rezultatų ir padarinių, kurie neturėtų būti svarbūs inkriminavimui (ar turima įtaka yra reali ar ne, ar ja pasinaudojama ar ne, ar gaunamas laukiamas rezultatas ar ne ir pan.). Lietuvoje kol kas buvo iškelta tik viena byla (kurios nagrinėjimas tęsėsi vizito metu), o Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar neturėjo progos nagrinėti tokios medžiagos ar parengti svarbių gairių prekybos poveikiu (tarpininko kyšininkavimo) srityje. LAT yra tik pastebėjęs, kad nėra svarbu, ar už kyši žadantis (pasinaudoti įtaka) tarpininkas jau gavo, pažadėjo ar sutiko priimti kyši. Per diskusijas vizito metu GET nepavyko susidaryti aiškios nuomonės, ar yra įtraukti įvairūs Konvencijos 12 straipsnio nusikaltimo sudėties elementai. Vieną kartą buvo pabrėžta, kad paaiškėjus, jog asmuo, „parduodantis“ savo įtaką, neturįs jokios realios įtakos, jis būtų patrauktas baudžiamajon atsakomybėn už sukčiavimą. Tai patvirtina, kad ši nusikalstama veika kartais yra neteisingai suprantama ir Lietuvai būtina patikslinti atitinkamas teisės nuostatas. GET rekomenduoja **numatyti prekybos poveikiu inkriminavimą laikantis Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos (ESS Nr. 173) 12 straipsnio nuostatų.**

Papildomas protokolas

74. BK 230 straipsnio nuostatos apibrėžia „valstybės tarnautojo“ sąvoką ir tuo pačiu kyšininkavimo bei prekybos poveikiu (tarpininko kyšininkavimo) nusikalstamų veikų *ratione personae*. Straipsnio nuostatos yra plačios ir iš esmės apima įvairias Konvencijoje numatytas valstybės tarnautojų kategorijas, įskaitant nacionalinių, užsienio ir tarptautinių susirinkimų narius bei tarptautinėse organizacijose dirbančius asmenis (tačiau GET nepavyko nustatyti, ką tiksliai reiškia formuluoant „asmuo, turintis atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje“). Jos yra platesnio taikymo nei Konvencijos nuostatos, nes įtraukti ir kandidatai į tokias pareigas.
75. Lietuva nėra ratifikavusi Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos papildomo protokolo (ESS Nr. 191) ir, nors atsakymai į klausimą rodė egzistuojant tam tikrų įstatymų spragų dėl prisiekusių kyšininkavimo inkriminavimo, valdžios institucijos per susitikimus išreiškė nuomonę, kad nacionalinės teisės normos jau dabar atitinka įvairias

protokolo nuostatas, visų pirma dėl to, kad BK 230 straipsnis yra labai plataus taikymo ir išplečia nuostatų dėl kyšininkavimo ir prekybos poveikiu taikymą privačiame ir nevyriausybiname sektoriuose. Kiti atstovai užsiminė, kad Lietuvai, kurioje nėra prisiekusiųjų sistemos, nebūtina specialiai inkriminuoti prisiekusiųjų kyšininkavimo arba ratifikuoti protokolo. Jeigu tai būtų tiesa, Lietuva neturėtų galimybės baudžiamojon atsakomybėn patraukti asmenų, dalyvaujančių tokiose nusikalstamose veikose (pavyzdžiui, Lietuvos piliečiui papirkus užsienio šalies prisiekusįjį), ar bendradarbiauti su kitomis valstybėmis, kurios yra numčiusios baudžiamąją atsakomybę už korupciją prisiekusiųjų atžvilgiu (kai taikomi dvigubo baudžiamumo arba savitarpiškumo reikalavimai). Lietuvos valdžios institucijos aiškina, kad arbitrų funkcijas reglamentuoja BK 230 straipsnio 1 dalis, jeigu jos vykdomos šalies viduje, arba BK 230 straipsnio 4 dalis užsienio arbitrų atžvilgiu (žr. aprašomosios dalies 11 punktą ir toliau). Nors BK 230 straipsnis yra labai plataus taikymo, GET norėjo sužinoti, ar jo nuostatos pakankamai apima arbitražo funkcijų specifiškumą (pavyzdžiui, kai dvi šalys gali paskirti užsienio arbitrą, kuris gali neturėti jokių įgaliojimų kitos valstybės institucijoje, ginčams spręsti). GET mano, kad Lietuva turi pašalinti bet kokias abejones, ar už arbitrų ir prisiekusiųjų papirkimą tinkamai numatytas patraukimas baudžiamojon atsakomybėn, ir aiškiau išdėstyti savo poziciją dėl protokolo. Todėl GET rekomenduoja **užtikrinti, kad šalies ir užsienio arbitrų bei prisiekusiųjų kyšininkavimas ir papirkimas yra baudžiamas pagal Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos papildomo protokolo (ESS Nr. 191) 2–6 straipsnių nuostatas, taip pat kuo greičiau pasirašyti ir ratifikuoti šį dokumentą.**

Sankcijos

76. Iškeltų kyšininkavimo ir prekybos poveikiu bylų bei apkaltinamųjų nuosprendžių skaičius visiškai neatspindi realaus korupcijos masto Lietuvoje. Buvo pateikti duomenys apie skundų policijai, pagal kuriuos asmenys buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, procentinę dalį (maždaug 10 proc. visų skundų) ir apkaltinamųjų nuosprendžių procentinę dalį, kuri yra gana didelė (valdžios institucijų teigimu, apkaltinamasis nuosprendis paskelbiamas 80–90 proc. iškeltų bylų). GET buvo informuota, kad teismo proceso išlaidos gali būti kliūtimi ir tam tikrose srityse (pavyzdžiui, policijos) tik maždaug pusė bylų, kuriose pasitvirtino korupcijos įtarimai, perduodama teismams, o kita pusė nagrinėjamos tik kaip drausmės pažeidimai, už kuriuos skiriamos administracinės baudos. Kaip jau buvo minėta (žr. 66 punktą), nemažoje dalyje kyšininkavimo bylų baudžiamojon atsakomybėn faktiškai traukiama už piktnaudžiavimą (BK 228 straipsnis). Didžiausios baudos pagal abu straipsnius skiriasi nedaug. Teismų darbo krūvis priklauso ir nuo teisėsaugos institucijų bei prokuratūros prioritetų. Kaip matyti iš 61 punkte pateiktų duomenų, bylų, ypač papirkimo, skaičius itin išaugo 2006 ir 2007 metais. To priežastis – pasikeitęs požiūris, nes pastaruoju metu siekiama griežčiau bausti už papirkimo veikas, taip pat korupcijos atvejus tiriančių teisėsaugos institucijų darbo prioritetai²¹.

77. Lietuvos teismų praktikoje yra du ypatumai, kurie patraukė GET dėmesį. Pirma, tai

²¹ Vizito Lietuvoje metu GET buvo informuota, kad pirmenybė teikiama korupcijai policijoje ir vietos valdžios institucijose. Po vizito Lietuvos valdžios institucijos nurodė, kad šiuo metu prioritetinės sritys yra viešieji pirkimai, žemės grąžinimas, energetikos ir sveikatos apsaugos sektoriai.

dilema, atsirandanti baudžiamojon atsakomybėn traukiant už pažeidimus, kai kyšis yra vos kelių eurų vertės. Anksčiau pirmosios instancijos teismai ir apeliacinės instancijos teismai yra išteisinę pažeidėjus motyvuodami, kad kai kurios kyšininkavimo formos yra taip paplitusios, kad būtų nesąžininga baudžiamojon atsakomybėn patraukti ir nuteisti tuos, kurie yra pagaunami. Tačiau panašu, kad Aukščiausiasis Teismas akylai seka šį klausimą ir nepritaria tokiai argumentacijai (2007 m. kovo 27 d. nutartyje Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad kyšių mažavertiškumas ir tai, kad tam tikros kyšininkavimo formos yra labai paplitusios, neturėtų būti pagrindu atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės)²². Antra, GET išklause įvairių įtarimų, kurie rodo, kad baudžiamojo teisingumo sistemoje nepagrįstai naudojama įtaka, įskaitant ir korupciją, trūksta objektyvaus (numanomo) nešališkumo²³, ypač bylose, susijusiose su aukšto rango arba išrinktais pareigūnais. Kaip supranta GET, didžioji dalis apkaltinamųjų nuosprendžių iki šiol buvo paskelbta žemo rango pareigūnams ir daugiausia už nedidelius kyšius. Lietuvoje yra numatyta apsaugos priemonių, įskaitant BK XXXIV skyriuje numatytas veikas – „trukdymą baudžiamojo teisingumo institucijų veiklai“, „nepagarbą teismui“, „poveikį liudytojui“ ir pan., tačiau šios nuostatos nė karto nebuvo pritaikytos. GET Lietuvos valdžios institucijų dėmesį atkreipia į šių teiginių svarbą ir būtinybę užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teisingumo sistema.

78. Sankcijų, taikomų už kyšininkavimo ir prekybos poveikiu nusikalstamas veikas, sistema atrodo gana sudėtinga ir stokoja nuoseklumo. Baudos, numatytos už papirkimą, yra švelnesnės nei už kyšininkavimą. Pavyzdžiui, už pagrindinę 227 straipsnio 1 dalyje

²² 2007 m. kovo 20 d. LAT nutartis:

R. A. nuosprendžiu atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už tai, kad jis policijos tarnybiniame automobilyje, (...) prašė [pareigūnų] nerašyti administracinio teisės pažeidimo protokolo ir pasiūlė 20 Lt (6 EUR) dydžio kyšį. Pirmosios instancijos teismas nuosprendžiu patvirtino kaltinimą (papirkimas pagal BK 277 straipsnio 3 dalį), tačiau pripažino padarytą nusikaltimą mažareikšmiu ir vadovaudamasis BK 37 straipsniu, kaltininką atleido nuo baudžiamosios atsakomybės ir baudžiamąją bylą nutraukė. Nutraukdamas baudžiamąją bylą apylinkės teismas pasirėmė žalos nebuvimu, nusikaltimo dalyko ypatumais ir tuo faktu, kad jis siekė išvengti ne baudžiamosios, o administracinės atsakomybės. Apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjo prokuroro apeliaciniame skunde išdėstytus motyvus dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo, tačiau sutiko su apylinkės teismo sprendimo motyvais. Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad „teismai šioje byloje netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BK 37 straipsnį). Teismai nepagrįstai pripažino R. A. padarytą nusikaltimą mažareikšmiu ir dėl to nepagrįstai atleido jį nuo baudžiamosios atsakomybės. Teismas, priimdamas sprendimą atleisti R. A. nuo baudžiamosios atsakomybės, kaip vieną iš savo sprendimo motyvų pažymėjo tai, kad R. A. nuteisimas pagal BK 227 straipsnio 2 dalį prieštarautų baudžiamosios politikos liberalizavimui ir būtų antihumaniškas. Kolegija laiko, kad atvirkščiai, kova su kyšininkavimu yra vienas iš valstybės teisinės politikos, tame tarpe ir baudžiamosios politikos prioritetų ir teisėsaugos institucijos įpareigojamos visokeriopai stiprinti kovą su šiuo reiškiniu. Palikus galioti priimtus Kauno miesto apylinkės ir Kauno apygardos teismų sprendimus, teismų praktika papirkimo bylose būtų nukreipta visiškai nepriimtina valstybei linkme. Kaip rodo teismų praktika vairuotojai už policijos pareigūno neveikimą, nesurašant administracinio teisės pažeidimo protokolo paprastai duoda mažesnę nei 1 MGL (mažiau nei 38 EUR) kyšį. Tokie teismų sprendimai gali paskatinti ir kitus teismus priimti panašius sprendimus analogiškose bylose. Dėl to teismų praktika gali nueiti tuo keliu, kad asmenys, duodantys kyšį valstybės tarnautojui iki 1 MGL už neteisėtų veiksmų padarymą iš viso nebus traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Tai gali iš esmės labai neigiamai įtakoti valstybės pastangas stiprinti kyšininkavimo kontrolę.“

²³ Kaltinimai kyšininkavimu yra buvę pareikšti aukšto rango policijos pareigūnams, teisėjams ir prokurorams – teigiama, kad to buvo pasiekta (išrinktų pareigūnų, gynybos advokatų ir pan.) manipuliacijomis siekiant juos neutralizuoti, šias institucijas kaltinant bendrininkavimu su nusikaltėliais, sąmoningai nutekinant informaciją vykstant ikiteisminiems tyrimams siekiant juos sužlugdyti, viešai kritikuojant ir darant kitokią nepagrįstą spaudimą teismams ir liudytojams.

numatytą nusikalstamą veiką (kai siekiama teisėto veikimo ar neveikimo) numatytos įvairios alternatyvios bausmės, kurios vienodai taikomos vietoje laisvės atėmimo: laisvės apribojimas (pavyzdžiui, namų areštas), piniginės baudos arba laisvės atėmimas iki trijų mėnesių specialios paskirties įstaigoje. Baudų dydis nėra proporcingas ir negali atgrasyti pasiturinčių kyšio davėjų arba gavėjų (didžiausia piniginė bausmė už kyšininkavimą pagal BK 225 straipsnį sudaro 11 400 EUR, už tarpininko kyšininkavimą (prekybą poveikiu) pagal BK 226 straipsnį – 3 800 EUR ir už papirkimą pagal BK 227 straipsnį – 7 600 EUR). Už papirkimą (taip pat ir prekybą poveikiu (tarpininko kyšininkavimą)) negalima atimti teisės eiti tam tikras pareigas, bet tokia sankcija numatyta už kyšininkavimą. Pašnekovai ne kartą užsiminė, kad korupcijos bylose skiriamos bausmės yra labai švelnios, net jeigu taip iš dalies yra dėl santykinai didelio skaičiaus asmenų, nusikaltusių pirmą kartą (lengvinanti aplinkybė). GET nepavyko gauti statistinių duomenų apie teismų skiriamų bausmių dydį siekiant įvertinti, ar jos yra proporcingos, atgrasančios ir veiksmingos. Kaip pažymėjo Lietuvos valdžios institucijos, planuojama peržiūrėti sankcijų dydį ir kategorijas siekiant, kad kovos su korupcija teisės aktai būtų griežtesni, o sankcijos – labiau atgrasančios. Šias pastangas reikia remti, todėl GET rekomenduoja **peržiūrėti sankcijas, kurios taikomos už kyšininkavimą ir prekybą poveikiu, padarant jas nuoseklesnes, taip pat keisti taikomų bausmių griežtumą (ypač už papirkimą ir prekybą poveikiu (tarpininko kyšininkavimą)) užtikrinant, kad jos būtų veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.**

79. Vizito metu GET buvo informuota, kad egzistuoja bendra tendencija iš dalies toleruoti papirkimą, nes tikrąją grėsmę valstybei ir visuomenei kelia kyšininkavimas. Be to, kartais nėra kitos išeities ir tenka papildomai sumokėti norint gauti paslaugas, kurias turi teikti valstybė. Nors GET supranta tokio požiūrio loginį pagrindą, visgi turėtų pakakti remtis BK 227 straipsnio 4 dalies nuostatomis ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės papirkimo atveju sistema užtikrinant tam tikrą asmenų, iš kurių buvo reikalaujama kyšio, apsaugą, tuo pat metu nesumažinant papirkimo nusikalstamą veiką įvykdžiusių asmenų atsakomybės. Minėtųjų sankcijų pakeitimas turėtų būti proga dar aiškiau parodyti, kad politika šioje srityje keičiasi. Šis procesas prasidėjo 2006 metais ir tą patvirtina 61 punkte pateikiami statistiniai duomenys apie apkaltinamuosius nuosprendžius papirkimo bylose.

Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės papirkimo atveju

80. BK 227 straipsnio „Papirkimas“ 4 dalyje numatyta atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės papirkimo atveju sistema, kuri numato asmens atleidimą nuo atsakomybės, jeigu kyšio iš jo buvo reikalaujama arba jis buvo „provokuojamas“ duoti kyšį ir jis pasiūlė, pažadėjo arba davė kyšį (pastarosios nuostatos sudaro galimybę taikyti kontroliuojamojo kyšio perdavimo) ir nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus)²⁴. Lietuvos valdžios institucijos pabrėžė, kad šis atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės gana dažnai taikomas praktikoje ir kad yra numatyti keli saugikliai siekiant išvengti piktnaudžiavimo šia sistema: a) kyšio davėjas šia nuostata gali pasinaudoti tik tuo atveju, jeigu kyšio iš jo

²⁴ Kaip nurodyta aprašomojoje dalyje, 227 straipsnio 4 dalies formuluotė yra tokia: „4. Asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą, jeigu kyšio iš jo buvo reikalaujama, provokuojama jį duoti ir jis, pasiūlęs, pažadėjęs ar davęs kyšį, iki pranešimo apie įtarimą jam įteikimo apie tai pranešė teisėsaugos institucijai arba kyšį jis pasiūlė, pažadėjo ar davė su teisėsaugos institucijos žinia.“

buvo reikalaujama, t.y. visų pirma kyšio gavėjas turi pareikalauti kyšio, b) kyšio davėjas apie kyšio reikalavimą turi pranešti baudžiamojo teisingumo institucijoms anksčiau, nei apie tai sužino teisėsaugos institucijos, ir tą jis turi padaryti savanoriškai; anksčiau buvo reikalaujama, kad pažeidėjas apie tai nedelsdamas praneštų institucijoms, tačiau dabartinė formuluotė leidžia išvengti tam tikrų sunkumų, su kuriais buvo susiduriama galiojant ankstesnei tvarkai; c) prokuroro sprendimą panaikinti kaltinimus turi patvirtinti teisėjas; d) remiantis BK 72 straipsnio nuostatomis, kyšis visais atvejais turi būti konfiskuojamas (išskyrus vykdant policijos operacijas). GET pritaria šioms sąlygoms, tačiau apgailestauja, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės yra privalomas prokurorams ir teismams, todėl pastarieji, vykdydami kontrolę, negali tinkamai įvertinti kyšio davėjo dalinės atsakomybės kiekvienu konkrečiu atveju. Be to, nors nuo baudžiamosios atsakomybės atleidžiama tik tada, kai kyšio gavėjas buvo provokuojamas arba buvo reikalaujama duoti kyšį, 227 straipsnio 4 dalyje numatytos išimties formuluotė apima visus kyšio davėjo veiksmus (įskaitant kyšio siūlymą ir pažadėjimą, dėl ko jis potencialiai negalėtų būti laikomas nukentėjusiu nuo prievartos kiekvienu atveju). Todėl anksčiau minėtas teismo toleravimo klausimas tampa dar aktualesnis. GET supratimu, tokiomis aplinkybėmis, kai kyšio gavėjai reikalauja duoti kyšį atsisakydami kitaip vykdyti savo pareigas, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės nuostatos gali būti naudingos, nes jos padeda atgrasyti ir nustatyti tokio elgesio atvejus. Tačiau tokio pobūdžio nuostatomis reikalinga reali teisminė kontrolė. Todėl GET rekomenduoja **išanalizuoti Baudžiamojo kodekso 227 straipsnio 4 dalį ir naujausias bylas, kuriose buvo pasinaudota atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės papirkimo atveju gynyba, siekiant įvertinti piktnaudžiavimo tokia gynyba potencialą ir, esant poreikiui, imtis atitinkamų priemonių.**

Senaties terminas

81. Įvairių sričių praktikai atkreipė dėmesį į tai, kad jiems sunku laikytis dabartinio senaties termino, taikomo patraukimui baudžiamojon atsakomybėn. Išskyrus įvairius baudžiamuosius nusižengimus, kuriems taikomas dviejų metų senaties terminas yra itin trumpas ir turėtų būti prailgintas, patraukimo baudžiamojon atsakomybėn terminai, GET manymu, yra pagrįstos trukmės. Tačiau problemų atsiranda dėl jų apskaičiavimo, visų pirma dėl to, kad senaties terminas skaičiuojamas iki galimo apkaltinamojo nuosprendžio paskelbimo (o ne iki įtarimų pareiškimo ar baudžiamosios bylos iškėlimo, kaip yra kitose valstybėse). Todėl panašu, kad prokurorai labai nenoriai perduoda bylas teismui net ir tuo atveju, kai iki senaties termino suėjimo lieka pusė metų. Be to, kadangi termino skaičiavimo negalima laikinai sustabdyti, išskyrus tuos atvejus, kai pažeidėjas aktyviai siekia išvengti savo veiksmų padarinių (pavyzdžiui, slapstosi), teigiama, kad kaltinamieji ir jų advokatai tuo naudojami vilkindami bylų nagrinėjimą (pvz., vis susergera teismo posėdžio dieną). GET buvo informuota, kad buvo ne vienas bandymas numatyti galimybę laikinai sustabdyti ir (arba) nutraukti senaties termino skaičiavimą, tačiau Seimui kol kas nepavyko patvirtinti tokios reformos. Šio tikslo reikėtų siekti energingiau nepaisant to, kad senaties terminas gali pailgėti dėl numatomo sankcijų už korupcines nusikalstamas veikas sugriežtinimo. GET rekomenduoja **numatyti lankstesnį senaties termino (patraukimui baudžiamojon atsakomybėn) skaičiavimą, visų pirma numatant galimybę sustabdyti arba laikinai nutraukti senaties termino skaičiavimą iškėlus baudžiamąją bylą.**

Jurisdikcija

82. Atsakymuose į klausimą buvo tiesiog cituojamos galiojančios teisės nuostatos, tačiau nebuvo paaiškintas BK 4 ir 5 straipsnių taikymas atsižvelgiant į Konvencijos 17 straipsnio 1 dalį. Kaip nurodyta aprašomojoje dalyje, BK 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teritoriškumo principas, pagal kurį Lietuva turi teisę patraukti baudžiamojon atsakomybėn už visas šalyje padarytas nusikalstamas veikas, neatsižvelgiant į pažeidėjo pilietybę. Kartu su šio straipsnio 3 dalimi, kurioje numatyta jurisdikcija dėl Lietuvoje pradėtų, baigtų arba nutrūkusių nusikalstamų veikų, šios nuostatos tam tikra dalimi atitinka 17 straipsnio 1 dalies a punkto reikalavimus. BK 5 straipsnyje numatyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolat Lietuvoje gyvenantys asmenys už užsienyje padarytus nusikaltimus baudžiamojon atsakomybėn traukiami Lietuvoje. GET daro prielaidą, kad valstybės tarnautojai arba vietos viešojo susirinkimo (Konvencijos 17 straipsnio 1 dalies b punkto prasme) nariai dažniausia yra šalies piliečiai arba bent jau nuolat joje gyvena, todėl galima laikyti, kad šio antrojo punkto reikalavimai yra tenkinami.
83. Daugiau neaiškumo atsiranda bandant nustatyti, ar Lietuva turi jurisdikciją patraukti baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamas veikas, susijusias su vienu iš jos valstybės tarnautoju arba vietos viešojo susirinkimo nariu ar bet kuriuo Konvencijos 9–11 straipsniuose minimu asmeniu, kuris yra ir Lietuvos pilietis (kaip to reikalaujama pagal Konvencijos 17 straipsnio 1 dalies c punktą). Ši nuostata numatyta siekiant sudaryti galimybę valstybėms ginti savo interesus, pavyzdžiui, kai užsienio bendrovė duoda kyšių arba bando duoti kyšius Lietuvos pareigūnui užsienyje. Tokiai situacijai netaikoma nė viena iš jau aptartų nuostatų. Jai netaikomos ir BK 6 straipsnio nuostatos, kurios išimtinai reglamentuoja nacionalinio vientisumo ir saugumo klausimus. Diskusijų Lietuvoje metu GET domėjosi, ar šiuo atžvilgiu galima taikyti BK 4 straipsnio 2 punkto nuostatas, kurios Lietuvai suteikia plačią jurisdikciją dėl nusikalstamos veikos padarymo vietos²⁵. Praktikai neturėjo tikslaus atsakymo į šį klausimą.
84. GET atkreipė dėmesį, kad BK 8 straipsnyje yra numatytas reikalavimas, jog Lietuvos piliečiai ir nuolatiniai gyventojai, padarę nusikalstamą veiką užsienyje, gali būti teisiami Lietuvoje tik tuo atveju, jeigu už jos padarymą baudžiama pagal nusikaltimo padarymo vietos valstybės įstatymus. Tokia sąlyga nėra numatyta Konvencijoje ir ji bereikalingai riboja Lietuvos jurisdikciją. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, GET rekomenduoja **i) užtikrinti, kad Lietuva turėtų jurisdikciją bausti už kyšininkavimą ir prekybą poveikiu, kai visa nusikalstama veika arba jos dalis yra padaroma šalies teritorijoje, ir visais atvejais, kai nusikalstama veika susijusi su vienu iš šalies valstybės tarnautojų ar kitu asmeniu, minimu Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 17 straipsnio 1 dalies c punkte; ii) panaikinti dvigubo baudžiamumo reikalavimą patraukiant baudžiamojon atsakomybėn už kyšininkavimo ir prekybos poveikiu veikas, padarytas užsienyje šalies piliečių, valstybės tarnautojų ar vietos viešojo susirinkimo narių.**

²⁵ BK 4 straipsnio 2 dalis: „Nusikalstamos veikos padarymo vieta yra vieta, kurioje asmuo veikė arba turėjo ir galėjo veikti, arba vieta, kurioje atsirado baudžiamosios įstatymo numatyti padariniai. Bendrininkų nusikalstamos veikos padarymo vieta yra vieta, kurioje ši veika buvo padaryta, o jeigu vienas bendrininkų veikė kitoje vietoje, – jo veikimo vieta.“

IV. IŠVADOS

85. Lietuvoje yra taikomas teisinis korupcijos inkriminavimo modelis, kuriame akcentuojamas nuoseklumas: tos pačios nuostatos taikomos nusikalstamosioms veikoms, padarytoms šalies arba užsienio viešajame sektoriuje, privačiame sektoriuje ir netgi nepelno sektoriuje, kas iš esmės sumažina teisinių spragų riziką. Teisės aktuose aiškiai skiriamos papirkimo ir kyšininkavimo nusikalstamos veikos, kurios atspindi daugumą pagrindinių Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos reikalavimų. To paties negalima pasakyti apie prekybą poveikiu. Be to, Lietuva dar nėra ratifikavusi Konvencijos papildomo protokolo, todėl nėra aiškus arbitražo ir prisiekusiųjų korupcijos teisinis reguliavimas. Reikalingi pakeitimai, kurie padidintų kyšininkavimo inkriminavimo (aiškiai nustatant, kad nėra svarbu, kas gauna naudą – pats kyšio gavėjas ar tretysis asmuo) nuoseklumą, ir būtina išplėsti kyšio sąvoką (numatant, kad kyšis taip pat gali reikšti nematerialų atlygį ar naudą, kurios rinkos vertės nustatyti neįmanoma). Taip pat reikėtų sugriežtinti sankcijas ir padidinti jų nuoseklumą, patikslinti nuostatas dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės papirkimo atveju ir kai kuriuos procedūrinius aspektus, pavyzdžiui, senaties termino skaičiavimą, kuris pagal dabartinę tvarką sueina tik teismo nuosprendžio dieną.
86. Panašu, kad kaltumo įrodymo, būtino norint nuteisti asmenį už korupciją, kriterijai yra pertekliniai, todėl asmenys už galimą korupcijos veiką dažnai lieka nenubausti (ypač tais atvejais, kai korupcijos veika jau padaryta ir maža tikimybė, kad ji bus pakartota), nors paprastai bylose, kurios perduodamos teismui, yra paskelbiamas apkaltinamasis nuosprendis. Su korupcija susijusių nusikalstamų veikų baudžiamasis persekiojimas būtų efektyvesnis, jeigu plačiau būtų naudojami įkalčiai, pagrįsti objektyviomis faktinėmis aplinkybėmis.
87. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, GRECO teikia šias rekomendacijas Lietuvai:
- i. **imtis papildomų priemonių (rengti mokymus, cirkuliarus ir imtis kitų informavimo iniciatyvų), kurios skatintų pasitekti objektyvias faktines aplinkybes kaip neginčijamus kyšininkavimo ir prekybos poveikiu veikų įrodymus (68 punktas);**
 - ii. **inkriminuojant kyšininkavimą ir prekybą poveikiu kyšio sąvoką išplėsti taip, kad ji aiškiai apimtų visų rūšių naudą (materialią ar nematerialią, turinčią rinkos vertę ar ne) ir atitiktų Baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos (ESS Nr. 173) vartojamą „bet kokio (nepagrįsto) atlygio“ sąvoką (70 punktas);**
 - iii. **aiškiai nustatyti, kad Baudžiamojo kodekso 227 straipsnio nuostatos dėl papirkimo taikomos ir tais atvejais, kai atlygis yra skirtas ne pačiam kyši priėmusiam, o trečiajam asmeniui (71 punktas);**
 - iv. **numatyti prekybos poveikiu inkriminavimą laikantis Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos (ESS Nr. 173) 12 straipsnio nuostatų (73 punktas);**

- v. **užtikrinti, kad šalies ir užsienio arbitrų bei prisiekusiųjų kyšininkavimas ir papirkimas yra baudžiamas pagal Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos papildomo protokolo (ESS Nr. 191) 2–6 straipsnių nuostatas, taip pat kuo greičiau pasirašyti ir ratifikuoti šį dokumentą (75 punktas);**
 - vi. **peržiūrėti sankcijas, kurios taikomos už kyšininkavimą ir prekybą poveikiu, padarant jas nuoseklesnes, taip pat keisti taikomų bausmių griežtumą (ypač už papirkimą ir prekybą poveikiu (tarpininko kyšininkavimą)) užtikrinant, kad jos būtų veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios (78 punktas);**
 - vii. **išanalizuoti Baudžiamojo kodekso 227 straipsnio 4 dalį ir naujausias bylas, kuriose buvo pasinaudota atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės papirkimo atveju gynyba, siekiant įvertinti piktnaudžiavimo tokia gynyba potencialą ir, esant poreikiui, imtis atitinkamų priemonių (80 punktas);**
 - viii. **numatyti lankstesnį senaties termino (patraukimui baudžiamojon atsakomybėn) skaičiavimą, visų pirma numatant galimybę sustabdyti arba laikinai nutraukti senaties termino skaičiavimą iškelus baudžiamąją bylą (81 punktas);**
 - ix. **i) užtikrinti, kad Lietuva turėtų jurisdikciją bausti už kyšininkavimą ir prekybą poveikiu, kai visa nusikalstama veika arba jos dalis yra padaroma šalies teritorijoje, ir visais atvejais, kai nusikalstama veika susijusi su vienu iš šalies valstybės tarnautojų ar kitu asmeniu, minimu Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 17 straipsnio 1 dalies c punkte; ii) panaikinti dvigubo baudžiamumo reikalavimą patraukiant baudžiamojon atsakomybėn už kyšininkavimo ir prekybos poveikiu veikas, padarytas užsienyje šalies piliečių, valstybės tarnautojų ar vietos viešojo susirinkimo narių (84 punktas).**
88. Vadovaudamasi Darbo reglamento 30.2 punktu, GRECO ragina Lietuvos valdžios institucijas pateikti ataskaitą apie minėtųjų rekomendacijų įgyvendinimą iki 2011 m. sausio 31 d.
89. Be to, GRECO ragina Lietuvos valdžios institucijas kaip galima greičiau paskelbti ataskaitą, ją išversti į valstybinę kalbą ir jos vertimą skelbti viešai.